

Natuurbeheerplan 2016 Noord-Holland

NATUUR

INHOUD

4 | 1 Wat is het Natuurbeheerplan?

- 5 | 1.1 Inleiding
- 5 | 1.2 Opbouw van het Natuurbeheerplan
- 5 | 1.3 Wijzigingen in het Natuurbeheerplan
- 6 | 1.4 Wijze van totstandkoming en rechtsbescherming

7 | 2 Natuur- en landschapsbeheer en andere overheden

- 8 | 2.1 Inleiding
- 8 | 2.2 Internationale verdragen en de Europese Unie
- 9 | 2.3 Rijksoverheid
- 9 | 2.4 Waterschappen

10 | 3 Subsidie voor natuur- en landschapsbeheer

- 11 | 3.1 Inleiding
- 11 | 3.2 Beheertypenkaart, ambitiekaart en Catalogus Groenblauwe Diensten
  - 11 | 3.2.1 Beheertypenkaart en ambitiekaart
  - 11 | 3.2.2 Catalogus Groenblauwe Diensten en Index Natuur en Landschap
- 12 | 3.3 Subsidie aanvragen voor natuur- en landschapsbeheer (SVNL-regeling)
  - 12 | 3.3.1 Doelgroep
  - 12 | 3.3.2 Subsidiabele kosten
  - 13 | 3.3.3 Verplichtingen van de beheerder
- 13 | 3.4 Subsidie aanvragen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer en agrarisch waterbeheer (SVNL-regeling)
  - 13 | 3.4.1 Doelgroep
  - 15 | 3.4.2 Subsidiabele kosten
  - 15 | 3.4.3 Verplichtingen van de beheerder
- 15 | 3.5 Subsidie aanvragen voor functiewijziging of eenmalige kwaliteitsimpuls (SKNL-regeling)
  - 16 | 3.5.1 Investeringssubsidie (kwaliteitsimpuls)
  - 16 | 3.5.2 Subsidie voor functiewijziging
- 17 | 3.6 Recreatieschappen
- 17 | 3.7 Overige subsidieregelingen voor natuur- en landschapsbeheer
  - 17 | 3.7.1 Stimuleringsregeling landschapselementen
  - 17 | 3.7.2 Stimuleringsregeling soortenbescherming
  - 17 | 3.7.3 ROL/RAL-regeling
- 17 | 3.8 Geborgd vertrouwen
  - 17 | 3.8.1 Samenwerken in beheer
  - 18 | 3.8.2 Monitoring

- 18 | 3.8.3 Certificering
- 19 | 3.8.4 Toezicht op de uitvoering en sanctiemogelijkheden

20 | 4 Provinciale doelen voor het natuur- en landschapsbeheer

- 21 | 4.1 Inleiding
- 21 | 4.2 Beheerdoelen binnen het NNN
- 23 | 4.3 Beheerdoelen buiten het NNN
- 23 | 4.3.1 Leefgebied 'Open grasland'
- 26 | 4.3.2 Leefgebied 'Open akker'
- 27 | 4.3.3 Leefgebied 'Droge dooradering'
- 28 | 4.3.4 Leefgebied 'Natte dooradering'
- 28 | 4.4 Beheerdoelen Leefgebied 'Categorie water' (agrarisch waterbeheer)
- 29 | 4.5 Beoordeling gebiedsaanvragen van agrarische collectieven

30 | 5 Financiën

- 31 | 5.1 Financiering van natuur- en landschapsbeheer
- 31 | 5.2 Hoogte van de subsidie
- 31 | 5.3 Betalingsritme

33 | 6 Gebiedsbeschrijvingen

- 34 | 6.1 Texel
- 37 | 6.2 Kop van Noord Holland
- 39 | 6.3 West-Friesland
- 40 | 6.4 Noord-Kennemerland
- 43 | 6.5 Laag Holland
- 45 | 6.6 Zuidwest/Rijnland
- 48 | 6.7 Amstel, Gooi en Vechtstreek

51 | Kaartenmap (los bijgeleverd)

- Kaart 1 Begrenzingskaart (Natura2000, NNN en natuurverbindingen)
- Kaart 2 Beheertypenkaart
- Deelkaart a natuurtypen en landschapstypen
- Deelkaart b leefgebied open grasland
- Deelkaart c leefgebied open akker
- Deelkaart d leefgebied natte dooradering
- Deelkaart e leefgebied droge dooradering
- Deelkaart f leefgebied categorie water (agrarisch waterbeheer)
- Kaart 3 Ambitiekaart
- Kaart 4 Vaaroeslag-kaart

WAT IS HET NATUURBEHEERPLAN?

1.1 INLEIDING

Het beschermen van dieren en planten gebeurt om ecologische, economische en ethische redenen. De diversiteit van dier- en plantensoorten verhoogt de spankracht en de levensvatbaarheid van de natuur zelf (ecologie). Daarnaast is de biodiversiteit een belangrijke productiefactor voor de mens (economie) en worden dieren en planten beschermd vanwege hun intrinsieke waarde (ethiek). De provincie Noord-Holland hecht veel belang aan de bescherming en de ontwikkeling van de Noord-Hollandse natuur en het landschap. Wij beschouwen dit als één van onze kerntaken.

Natuur- en landschapsbeheer kan een belangrijke bijdrage leveren aan het behoud en de verbetering van de biodiversiteit. Bij dit beheer zijn vele partijen betrokken: particuliere grondeigenaren en agrarische ondernemers, vaak verenigd in samenwerkingsverbanden, de natuurbeherende organisaties en gemeenten, provincies, waterschappen en de Rijksoverheid. De provincie is verantwoordelijk voor de sturing op, en medefinanciering van, adequaat beheer. Hieronder verstaan wij natuur- en landschapsbeheer dat zich richt op het duurzaam, effectief en efficiënt realiseren van de provinciale ambities in de Agenda Groen, vastgesteld door Provinciale Staten van Noord-Holland in 2013. Dit Natuurbeheerplan bepaalt wat de huidige en de gewenste beheerdoelen zijn voor de Natura2000-gebieden, het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en agrarische gebieden met natuurwaarden. Zodoende vormt het Natuurbeheerplan een uitwerking van de Agenda Groen en van het begrip 'adequaate beheer' dat hierin centraal staat.

1.2 OPBOUW VAN HET NATUURBEHEERPLAN

Dit Natuurbeheerplan is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 beschrijft welke positie het Natuurbeheerplan inneemt ten opzichte van wet- en regelgeving en beleidskaders van andere overheden. In hoofdstuk 3 wordt toegelicht op welke wijze dit Natuurbeheerplan werkt, welke subsidiemogelijkheden er zijn en wordt het uitgangspunt van 'geborgd vertrouwen' toegelicht: samenwerking, monitoring, certificering, toezicht en sanctiemogelijkheden. In hoofdstuk 4 worden de provinciale beleidsdoelen voor het natuur- en landschapsbeheer uitgewerkt. Dit hoofdstuk vormt het inhoudelijke toetsingskader voor subsidieaanvragen door beheerders. De financiële onderbouwing van het Natuurbeheerplan is te vinden in hoofdstuk 5. Hier staat een overzicht van de middelen die met het natuur-, landschaps- en recreatiebeheer zijn gemoeid. Ten slotte bevatten de gebiedsbeschrijvingen in hoofdstuk 6 waardevolle

informatie over de verschillende onderdelen van de Noord-Hollandse groenstructuur. Deze gebiedsbeschrijvingen kunnen behulpzaam zijn bij zowel het bepalen van 'wezenlijke kenmerken en waarden', als bij het vormgeven van beheer. Het kaartmateriaal maakt ook deel uit van het Natuurbeheerplan en is van belang bij de afweging in welke gebieden subsidie beschikbaar kan worden gesteld.

1.3 WIJZIGINGEN IN HET NATUURBEHEERPLAN

Het Natuurbeheerplan is geen statisch document. De provincie kan de inhoud ervan aanpassen wanneer zij daartoe aanleiding ziet. Soms gaat het om grootschalige wijzigingen, zoals dit jaar vanwege de introductie van een nieuwe werkwijze in het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Vaak ook betreft het kleinschalige wijzigingen op perceelniveau om maatwerk te bieden aan beheerders. Hoewel het Natuurbeheerplan het afgelopen decennium met een jaarlijkse frequentie is aangepast, kan het plan voor meerdere jaren gelden, tot een nieuw Natuurbeheerplan wordt vastgesteld.

Dit Natuurbeheerplan 2016 is op een groot aantal punten gewijzigd ten opzichte van het vorige Natuurbeheerplan 2015:

- de tekst en de kaarten van het Natuurbeheerplan zijn volledig herzien en aangepast aan de landelijke introductie, per 2016, van een nieuwe werkwijze in het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Een belangrijke wijziging is de introductie van 'leefgebieden' waarbinnen beheermaatregelen worden uitgevoerd. Een andere wijziging is dat niet langer individuele agrarische beheerders eindbegunstigde zijn van subsidiebeschikkingen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer, maar agrarische collectieven dat worden. Een toelichting op de nieuwe werkwijze in het agrarisch natuur- en landschapsbeheer staat in de hoofdstukken 3 en 4. Als gevolg hiervan is ook de Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer (SVNL-regeling) volledig herzien;
- de begrenzing van het weidevogelleefgebied is aangepast als gevolg van de reeds in de Agenda Groen aangekondigde 'kernegebiedenbenadering'. Het doel van de kernegebiedenbenadering is dat weidevogelpopulaties beter worden beschermd door méér beheer- en inrichtingsinspanningen te leveren, op een beperkter areaal. Dit wordt nader toegelicht in paragraaf 4.3.1;
- in dit Natuurbeheerplan zijn ook doelen voor agrarisch waterbeheer opgenomen. Hiermee

wordt de koppeling tussen natuur- en waterbeheer versterkt en kunnen de agrarische collectieven ook maatregelen voor agrarisch waterbeheer gesubsidieerd krijgen via het SNL. De doelen voor het agrarisch waterbeheer richten zich op het bereiken van een goede toestand van al het water conform de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het realiseren van een robuust, duurzaam en klimaatbestendig watersysteem. Een nadere toelichting hierop staat in paragraaf 4.4;

- de meest actuele begrenzings van het NNN en de natuurverbindingen zijn opgenomen. Wegen, gebouwen, tuinen en erven zijn uit het NNN verwijderd. Ook zijn enkele gebieden toegevoegd die in ecologisch opzicht kansrijk zijn. Hierdoor ontstaat een zorgvuldiger planologische bescherming en wordt de programmering van de restantopgave van het NNN nauwkeuriger.

geweest, biedt de Awb geen mogelijkheid tot bezwaar tegen het besluit. Belanghebbenden hebben de mogelijkheid om beroep in te stellen bij de rechtbank te Haarlem en hoger beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State te Den Haag.

1.4 WIJZE VAN TOTSTANDKOMING EN RECHTSBESCHERMING

Een besluit tot vaststelling of wijziging van een Natuurbeheerplan is een bevoegdheid van Gedeputeerde Staten, op grond van artikel 1.3 van de Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer (SVNL-regeling). In Noord-Holland wordt het Natuurbeheerplan ook ter besluitvorming aan Provinciale Staten voorgelegd.

Bij de totstandkoming van dit Natuurbeheerplan heeft intensief contact plaatsgevonden met belanghebbenden. Op de voorbereiding van een besluit tot vaststelling of wijziging van een Natuurbeheerplan is de uniforme openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van toepassing. Op grond hiervan stellen Gedeputeerde Staten een ieder in de gelegenheid om in de periode van de terinzagelegging, schriftelijk of mondeling zijn zienswijze op het ontwerp-plan kenbaar te maken. Het ontwerp-Natuurbeheerplan 2016 heeft van 26 januari 2015 tot en met 8 maart 2015 ter inzage gelegen. Gedeputeerde Staten hebben afgewogen of de ontvangen zienswijzen aanleiding gaven tot wijzigingen. Wanneer dit het geval was, zijn deze wijzigingen verwerkt in dit definitieve Natuurbeheerplan 2016. Tegelijk met het Natuurbeheerplan hebben Gedeputeerde Staten een nota van beantwoording vastgesteld, waarin is toegelicht hoe zij de ontvangen zienswijzen hebben beoordeeld.

Omdat op de voorbereiding van het besluit tot vaststelling van dit Natuurbeheerplan de uniforme openbare voorbereidingsprocedure van toepassing is

NATUUR- EN LANDSCHAPSBEHEER EN ANDERE OVERHEDEN

2.1 INLEIDING

Het Natuurbeheerplan sluit aan bij het vigerende beleid voor natuur, landschap, water, milieukwaliteit, landbouw en ruimtelijke ordening van de Europese Unie, het Rijk, de provincie Noord-Holland en de Noord-Hollandse waterschappen. In dit hoofdstuk lichten wij het beleid van andere overheden toe, voor zover relevant voor het natuur- en landschapsbeheer. Het provinciale beleid voor de bescherming en ontwikkeling van natuur, recreatie en landschap is beschreven in de Agenda Groen, vastgesteld door Provinciale Staten in 2013. De voor het natuur- en landschapsbeheer relevante doelen in de Agenda Groen worden in hoofdstuk 4 nader uitgewerkt.

Natuur- en landschapsbeheer alleen is onvoldoende om de biodiversiteit te beschermen. Daarom wordt het natuur- en landschapsbeheer in toenemende mate bezien in samenhang met andere beleidsthema's, zoals water, milieukwaliteit, landbouw en recreatie. Het feit dat dit Natuurbeheerplan voor het eerst ook doelen voor agrarisch waterbeheer en een toelichting op het beheer door recreatieschappen bevat, is daar een illustratie van. De totstandkoming van het Programma Aanpak Stikstof (PAS), op basis waarvan een omvangrijk pakket aan natuurherstelmaatregelen zal worden uitgevoerd, is een ander goed voorbeeld. Deze verbreding zorgt ervoor dat beheer duurzamer, effectiever en efficiënter kan worden uitgevoerd. Wij streven ernaar in het volgende Natuurbeheerplan ook de doelen voor het recreatiebeheer nader uit te werken. Ook binnen het natuur- en landschapsbeheer vindt een verbreding plaats. In dit Natuurbeheerplan formuleren wij voor het eerst doelen voor andere vormen van agrarisch natuurbeheer dan enkel het weidevogelbeheer. Ten slotte speelt ook de beleving van bezoekers een groeiende rol in afwegingen over natuur- en landschapsbeheer. Een goed voorbeeld hiervan is de aandacht voor de ecologische, financiële en belevingsconsequenties van 'beheerarme natuur', ten opzichte van intensiever vormen van natuur- en landschapsbeheer.

2.2 INTERNATIONALE VERDRAGEN EN DE EUROPESE UNIE

Richtinggevend voor de instandhouding van plant- en diersoorten en natuurlijke leefomgevingen van internationale betekenis zijn de verdragen van Ramsar (1971), Bern (1979), Bonn (1979) en Rio de Janeiro (1992). De lidstaten van de Europese Unie hebben richtlijnen vastgesteld die bij deze verdragen aansluiten. Met name de Vogelrichtlijn (1979), de Nitraatrichtlijn (1991), de Habitatrichtlijn (1992) en de Kaderrichtlijn Water (2000) zijn hier van belang. De Europese Commissie ziet erop toe dat de lidstaten deze richtlijnen omzetten in nationale wet- en regelgeving

en dat de doelstellingen van de richtlijnen worden gerealiseerd.

De hiervoor genoemde richtlijnen vormen ook belangrijke kaders voor het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), dat zich richt op het verhogen van de concurrentiekracht van de agrarische sector en het bevorderen van duurzame en innovatieve ontwikkelingen binnen deze sector. De financiering van het GLB vindt sinds 2000 plaats via twee 'pijlers'. Pijler 1 bestaat met name uit een generieke toeslag voor agrarische bedrijven, die is gekoppeld aan wettelijke verplichtingen (die weer voortvloeien uit de Europese richtlijnen) waar deze bedrijven aan moeten voldoen. Vanaf 2015 kent pijler 1 bovendien de verplichting tot zogenoemde 'vergroening' van agrarische productie door het behoud van blijvend grasland, gewasdiversificatie op bouwland en de verplichting om 5% van het bouwland in te richten als ecological focus area (EFA). De uitvoering van pijler 1 vindt geheel plaats door het Rijk; de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) versterkt in opdracht van het Rijk de toeslagen.

Pijler 2 van het GLB bestaat uit het plattelandontwikkelingsprogramma (POP) en biedt de mogelijkheid aan lidstaten om agrarische ondernemers te subsidiëren voor het verrichten van zogenoemde 'agromilieudiensten' (beheermaatregelen gericht op milieu, water en biodiversiteit; zie ook artikel 28 van het POP-programma), mits deze zijn opgenomen in de Catalogus Groenblauwe Diensten (CGBD, zie paragraaf 3.2.2). Naast agrarisch natuur- en landschapsbeheer is het POP-programma ook gericht op eenmalige investeringen die bijdragen aan de versterking van de concurrentiekracht, verduurzaming, innovatie, ecologie en water. Voor de periode 2014-2020 is het POP3-programma van kracht, waarmee voor Nederland € 607 miljoen (per jaar circa € 85 miljoen) beschikbaar komt uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandontwikkeling (ELFPO). Om maatregelen in aanmerking te laten komen voor Europese POP3-financiering is veelal 50% nationale cofinanciering vereist. Deze nationale cofinanciering kan plaatsvinden door het Rijk, provincies of waterschappen. De uitvoering van het POP3-programma vindt vrijwel geheel plaats door de provincies, die per landsdeel samenwerken. RVO.nl verstrekt in opdracht van de provincies subsidies voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

De 'vergroening' uit pijler 1 van het GLB en het agrarisch natuur- en landschapsbeheer uit pijler 2 van het GLB (het POP3-programma) kunnen aanvullend aan elkaar worden ingezet, zodat ze elkaar versterken.

Vanzelfsprekend mag voor beheer op hetzelfde perceel niet twee keer subsidie worden verleend (verbod op double funding).

2.3 RIJKSOVERHEID

Het Rijk heeft de internationale verdragen en Europese richtlijnen omgezet in nationale wet- en regelgeving. Voor het natuur- en landschapsbeheer zijn met name van belang: de Natuurbeschermingswet 1998, die ziet op de bescherming van leefgebieden (met name de Natura2000-gebieden en de Beschermde Natuurmonumenten zijn hier van belang); de Flora- en faunawet, die ziet op de bescherming van soorten en mogelijkheden om ontheffingen te verlenen van deze bescherming; en de Boswet, die ziet op de bescherming van houtopstanden. De Tweede Kamer heeft een nieuwe Wet natuurbescherming in behandeling, waarin deze drie wetten zullen worden geïntegreerd. Deze nieuwe Wet natuurbescherming zal naar verwachting in de loop van 2016 in werking treden. Op de langere termijn zal de Wet natuurbescherming op haar beurt geïntegreerd worden in de eveneens in voorbereiding zijnde Omgevingswet.

Vanwege de decentralisatie van het natuurbeleid aan de provincies, via het Natuurakkoord (2011) en Natuurpact (2013), hebben de provincies een grote mate van beleidsvrijheid ten aanzien van het natuur- en landschapsbeheer. Het Rijk heeft haar rol na de decentralisatie beschreven in de rijksnatuurvisie 'Natuurlijk verder' (2014). In deze visie staat de wens centraal om het natuurbeleid een brede verankering in de samenleving te geven. De betrokkenheid van verschillende maatschappelijke partijen krijgt onder andere vorm in zogenoemde 'Green Deals' en 'Groene Tafels', waarvan het ministerie van Economische Zaken initiatiefnemer is.

2.4 WATERSCHAPPEN

Voor veel natuurdoelen is een goed watersysteem essentieel, zeker in het waterrijke Noord-Holland met haar veenweiden-, duin- en plassengebieden. Water en natuur zijn met elkaar verbonden door de verwevenheid van maatregelen die worden genomen voor Natura2000 en de Kaderrichtlijn Water (KRW), verdrogingsbestrijding, het NNN en combinaties van waterberging en natuurontwikkeling. In 2009 heeft de provincie Noord-Holland het provinciaal Waterplan vastgesteld, waarvan de doelen vrijwel ongewijzigd worden voortgezet in de ontwerp-Watervisie 2016-2021. De waterschappen – in de provincie Noord-Holland het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht, het Hoogheemraadschap Rijnland en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier – geven uitvoering aan deze doelen.

Agrarisch waterbeheer (beheermaatregelen gericht op de verbetering van de ecologische kwaliteit van het watersysteem in agrarisch gebied, uitgevoerd door agrarische ondernemers) kan een belangrijke bijdrage leveren aan het bereiken van deze doelen. Op nationaal niveau wordt hieraan onder andere invulling gegeven met het ambitiedocument Deltaplan Agrarisch Waterbeheer van LTO-Nederland; op regionaal niveau met het in 2013 ondertekende 'Besluit tot samenwerken nutriënten Rijn-West'. De CGBD biedt de mogelijkheid tot subsidiëring van bovenwettelijke waterbeheerdiensten, gericht op het behalen van doelen uit de Nitraatrichtlijn en Kaderrichtlijn Water. Hiervoor komt € 4,50 miljoen voor Noord-Holland beschikbaar in de periode 2016-2021, elk 50% vanuit het POP3-programma en de Noord-Hollandse waterschappen. De provincie heeft de doelen voor het agrarisch waterbeheer opgenomen in dit Natuurbeheerplan, in nauw overleg met de waterschappen (zie paragraaf 4.4). Zo kan een betere afstemming worden bereikt tussen het agrarisch waterbeheer en het natuur- en landschapsbeheer en kunnen agrarische collectieven ook subsidie aanvragen voor de uitvoering van 'blauwe diensten' uit de CGBD.

SUBSIDIE VOOR NATUUR- EN LANDSCHAPSBEHEER

3.1 INLEIDING

Om de biodiversiteit in Noord-Holland te beschermen en bevorderen, kunnen beheerders bij de provincie een subsidie aanvragen voor de uitvoering van dit beheer. De doelen in dit Natuurbeheerplan vormen het kader voor de uitvoering van het beheer door beheerders en de eventuele subsidiëring daarvan door de provincie. De keuze van beheermaatregelen binnen die kaders, is een verantwoordelijkheid van de deskundige beheerders.

In dit hoofdstuk lichten we de subsidiemogelijkheden nader toe. Hierbij gaan we achtereenvolgens in op: de beheertypenkaart, ambitiekaart en de Index Natuur en Landschap (paragraaf 3.2); het Subsidiestelsel Natuur- en Landschap (SNL) met zijn twee uitvoeringsregelingen¹: de Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer (SVNL-regeling), die zich richt op subsidiëring van beheer (paragraaf 3.3 en 3.4) en de Uitvoeringsregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL-regeling), die zich richt op subsidiëring van functiewijziging en eenmalige investeringen voor verbetering van de natuurlijke of landschappelijke kwaliteit (paragraaf 3.5); het beheer door recreatieschappen (paragraaf 3.6); enkele aanvullende subsidieregelingen voor landschapsbehoud en soortenbescherming (paragraaf 3.7) en het uitgangspunt van 'geborgd vertrouwen': samenwerking, monitoring, certificering, toezicht en sanctiemogelijkheden (paragraaf 3.8).

3.2 BEHEERTYPENKAART, AMBITIEKAART EN CATALOGUS GROENBLAUWE DIENSTEN

3.2.1 Beheertypenkaart en ambitiekaart

De beheertypenkaart geeft alle bestaande, beheerwaardige natuur en landschap weer, volgens de landelijk uniforme systematiek van de Index Natuur en Landschap. De beheertypenkaart vormt de basis voor het verlenen van subsidies op grond van de SVNL-regeling. Van beheerders – ook als zij geen subsidie ontvangen – wordt verwacht dat zij hun beheer richten op de instandhouding van de beheertypen. Per gebied is in beginsel maar één beheertype toegekend. Alleen agrarische beheertypen kunnen over elkaar liggen. Een beheerder kan alleen voor financiering van het toegekende beheertype in

aanmerking komen. Indien subsidie wordt aangevraagd voor een beheertype dat niet op de beheertypenkaart staat, zal deze subsidieaanvraag worden geweigerd.

Voor een deel van alle natuurgebieden en agrarische gebieden met natuurwaarden bestaat een ambitie om het huidige gebruik of het beheer te veranderen. Dit is vastgelegd in de ambitiekaart. Verschillen tussen de beheertypenkaart en de ambitiekaart laten zien waar verbetering van de natuurkwaliteit gewenst is. De ambitiekaart vormt de basis voor de subsidies voor functiewijziging of kwaliteitsimpulsen op grond van de SKNL-regeling. Op enig moment kan de ambitie, zoals vastgelegd in de ambitiekaart, worden bereikt. De beheertypenkaart zal daarom periodiek worden aangepast als hiervoor, op basis van onderzoeksgegevens, aanleiding bestaat. Op andere terreinen zal het beheertype op de ambitiekaart identiek zijn aan dat op de beheertypenkaart. Op die terreinen is het natuurdoel al bereikt en is de ambitie om dit type te behouden. Voor nog te ontwikkelen terreinen is het (nog) niet altijd mogelijk om een uitspraak te doen over de toekomstige inrichting en het gewenste beheertype.

De beheertypenkaart noch de ambitiekaart zijn statisch. De provincie kan besluiten om de ambities voor een terrein te wijzigingen of te verfijnen.

3.2.2 Catalogus Groenblauwe Diensten en Index Natuur en Landschap

De Catalogus Groenblauwe Diensten (CGBD) is een overzicht van de maximale vergoedingen die Nederlandse overheden mogen verstrekken aan grondeigenaren die een groenblauwe dienst leveren, zonder dat sprake is van ongeoorloofde staatssteun. Nederlandse overheden kunnen met de CGBD zelf regelingen en diensten voor grondgebruikers opstellen. De diensten kunnen gaan over natuur en landschap, maar ook over cultuurhistorie, recreatie en waterbeheer. De catalogus is een flexibel instrument en kan worden aangepast aan de wensen van de gebruikers. Hiervoor is goedkeuring nodig van de Europese Commissie. De catalogus is opgesteld door de gezamenlijke provincies en het ministerie van Economische Zaken. De Europese Commissie heeft de meest recente versie van de CGBD in juli 2011

¹) De beide uitvoeringsregelingen zijn te raadplegen op de website van de provincie Noord-Holland: www.noord-holland.nl/natuurbeheerplan. De Uitvoeringsregeling Natuur- en Landschapsbeheer (SVNL-regeling) is laatstelijk vastgesteld door Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland op 21 april 2015 en vervolgens gepubliceerd in het Provinciaal Blad. De Uitvoeringsregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap is laatstelijk vastgesteld door Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland op 7 oktober 2014 en vervolgens gepubliceerd in het Provinciaal Blad. De beide uitvoeringsregelingen vinden hun grondslag in artikel 2 van de Algemene subsidieverordening Noord-Holland 2011 en artikel 145 van de Provinciewet.

Het kaartmateriaal is onderdeel van dit Natuurbeheerplan en is eveneens te raadplegen op genoemde website. Via een kaartviewer op deze website kan op perceelniveau worden ingezoomd. Ook de website www.portaalnatuur-en-landschap.nl is zeer bruikbaar om meer informatie over het SNL te vinden.

goedgekeurd. Deze versie is te raadplegen op de website www.portaalnatuurenlanschap.nl. In 2015 wordt een actualisatie van de CGBD aan de Europese Commissie voorgelegd.

De Index Natuur en Landschap is een landelijk uniforme 'natuurtaal', die beschrijft welke typen natuur, agrarische natuur en landschap we in Nederland kennen. Omdat de Index door de overheid en de beheerders gezamenlijk is opgesteld, is een goede onderlinge afstemming mogelijk over doelen, financiering en resultaten. De herziene Index Natuur en Landschap 2016 vormt de basis van dit Natuurbeheerplan. Deze Index bestaat uit de onderdelen natuur, agrarische natuur en landschapselementen. In de Index worden twee niveaus onderscheiden: de natuurtypen en de beheertypen. De natuurtypen zijn bedoeld als sturings- en verantwoordingsinstrument op landelijk niveau. Daarbij valt te denken aan afspraken en rapportages tussen Rijk en provincies. De beheertypen zijn geschikt voor de aansturing van het beheer op interprovinciaal, provinciaal en lokaal niveau. Zij vormen de basis voor afspraken over doelen en middelen tussen provincie en beheerder. De Index Natuur en Landschap, inclusief een toelichting op de verschillende natuurtypen, beheertypen en beheervorschriften, is te raadplegen op www.portaalnatuurenlanschap.nl. Onderdeel van de Index kunnen specifieke provinciale beheermaatregelen zijn. In Noord-Holland zijn deze echter niet geformuleerd.

3.3 SUBSIDIE AANVRAGEN VOOR NATUUR- EN LANDSCHAPSBEHEER (SVNL-REGELING)

Beheerders die natuur- en landschapsbeheer uitvoeren kunnen hiervoor subsidie aanvragen bij Gedeputeerde Staten. Dit kunnen zij doen op grond van de SVNL-regeling. Het is belangrijk dat een subsidieaanvraag voldoet aan de 'spelregels' die in de SVNL-regeling worden genoemd, omdat de subsidieaanvraag wordt getoetst aan deze regeling en aan het Natuurbeheerplan. De belangrijkste spelregels staan in deze paragraaf toegelicht, maar het is aan te raden om ook de relevante artikelen in de SVNL-regeling te raadplegen (artikelen 2.1 tot en met 2.14).

Een deel van de procedure voor het aanvragen en toekennen van subsidies wordt uitgevoerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl), in opdracht van Gedeputeerde Staten. Er wordt binnen een periode van dertien weken over de subsidieaanvraag besloten en deze periode kan één maal worden verlengd met dertien weken. Als de subsidieaanvraag is gehonoreerd ontvangt de beheerder informatie over het totaalbedrag van de subsidie, de looptijd, de betalingswijze en de algemene voorwaarden.

3.3.1 Doelgroep

Subsidie kan alleen worden aangevraagd tijdens de periode waarin de SVNL-regeling is opengesteld. Ook de hoogte van de budgetten die voor subsidies beschikbaar zijn (de 'subsidieplafonds') wordt jaarlijks door Gedeputeerde Staten vastgesteld. De periode van openstelling en de subsidieplafonds worden bekendgemaakt in het Provinciaal Blad en op de website van de provincie. Het beschikbare subsidieplafond wordt verdeeld op volgorde van binnenkomst van de subsidieaanvragen. Subsidie wordt alleen verstrekt voor terreinen die zijn begrensd in dit Natuurbeheerplan (zie kaart 2a: natuurtypen en landschapstypen en kaart 4: vaartoelagskaart). De provincie verstrekt alleen subsidie voor natuur- en landschapsbeheer aan eigenaren of erfpachters van terreinen. Geen subsidie wordt verstrekt aan waterleidingbedrijven (zoals PWN N.V.) en publiekrechtelijke rechtspersonen (het Rijk, gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen zoals recreatieschappen), met uitzondering van Staatsbosbeheer. Ook verstrekt de provincie geen subsidie voor het beheer van de 'NNN grote wateren': Noordzee, Waddenzee en het IJsselmeer en Markermeer. Dit is de verantwoordelijkheid van het Rijk.

Het is dus mogelijk dat een subsidieaanvraag wordt afgewezen, omdat de aanvrager is uitgesloten van subsidie, of omdat het subsidieplafond voor de gevraagde beheersubsidie is bereikt. Ook kan een subsidieaanvraag worden afgewezen als deze niet voldoet aan de inhoudelijke of procedurele eisen in de SVNL-regeling of dit Natuurbeheerplan.

Met ingang van 2017 zullen subsidiebeschikkingen betrekking hebben op het totaal van het te voeren beheer door een natuurbeheerder, in plaats van afzonderlijke subsidiebeschikkingen voor afzonderlijke terreinen. Door deze lump sum-financiering krijgt de beheerder meer flexibiliteit en minder administratieve lasten, waardoor de uitvoering van het SNL efficiënter wordt. Voor Staatsbosbeheer en voor aanvragers met minder dan 75 hectare is deze werkwijze overigens per 2014 al ingevoerd.

3.3.2 Subsidieabele kosten

De volgende kosten komen voor subsidie in aanmerking, tenzij Gedeputeerde Staten hier uitzonderingen op maken:

- kosten voor het beheer van een natuurterrein;
- kosten voor monitoring, indien de subsidieaanvrager gecertificeerd is;
- kosten voor recreatief gebruik van een natuurterrein, mits dit terrein niet is vrijgesteld van de openstellingsplicht ('recreatietoeslag');

- kosten die verband houden met het alleen varend kunnen bereiken van een natuurterrein (in de gebieden die zijn aangeduid op de vaarlandtoeslagkaart; de 'vaartoeslag');
- kosten voor de inzet van gescheperde schaapskuddes op een natuurterrein (een rondtrekkende schaapskudde die niet permanent op een plaats graast en die gehoed wordt door een herder met een of meer honden; de 'schapentoeslag').

De hoogte van de subsidie wordt berekend door het aantal hectares van het desbetreffende natuurbeheertype te vermenigvuldigen met het tarief voor dat beheertype. Indien van toepassing wordt het tarief verhoogd met de normbedragen voor monitoring, recreatietoeslag, vaartoeslag en schapentoeslag. De subsidie wordt verstrekt voor de duur van zes jaren. Als de subsidie lager is dan € 5.000,-, wordt deze niet verstrekt. De beheerder ontvangt een voorschot op het verleende subsidiebedrag en kan eenmaal per jaar een aanvraag indienen tot wijziging van de subsidiebeschikking, bijvoorbeeld vanwege de vergroting van zijn areaal. Na deze zes jaren wordt de hoogte van de subsidie definitief vastgesteld.

3.3.3 Verplichtingen van de beheerder

De beheerder die subsidie ontvangt, wordt geacht alle beheeractiviteiten uit te voeren die noodzakelijk zijn voor de instandhouding van de natuur- en landschapsbeheertypen, en geen handelingen te verrichten of gedogen die hier afbreuk aan doen. Ook dient de beheerder zorg te dragen dat door of vanwege Gedeputeerde Staten monitoringswerkzaamheden worden uitgevoerd op het desbetreffende natuurterrein. De beheerder dient het natuurterrein tenminste 358 dagen per jaar kosteloos open te stellen en toegankelijk te houden, van zonsopgang tot zonsondergang. Wanneer de beheerder ook een recreatietoeslag ontvangt, dient hij ervoor te zorgen dat het natuurterrein voldoende toegankelijk is en voldoende wegen, vaarwegen en paden bevat, die recreatief gebruik mogelijk maken. Deze wegen, vaarwegen en paden worden ook door de beheerder onderhouden. Tenslotte verleent de beheerder medewerking aan de markering en beheer van landelijke wandelroutes, landelijke fietsroutes en knooppuntennetwerken voor wandelen en fietsen. Beheerders hebben nog enkele aanvullende verplichtingen, die zijn genoemd in de SVNL-regeling. Wanneer subsidie wordt aangevraagd voor méér dan 75 hectare, dient de beheerder gecertificeerd te zijn (zie ook paragraaf 3.8.3).

3.4 SUBSIDIE AANVRAGEN VOOR AGRARISCH NATUUR- EN LANDSCHAPSBEHEER EN AGRARISCH WATERBEHEER (SVNL-REGELING)

Beheerders die agrarisch natuur- en landschapsbeheer en agrarisch waterbeheer uitvoeren kunnen hiervoor subsidie aanvragen bij Gedeputeerde Staten. Dit kunnen zij doen op grond van de SVNL-regeling. Het is belangrijk dat een subsidieaanvraag voldoet aan de 'spelregels' die in de SVNL-regeling worden genoemd, omdat de subsidieaanvraag wordt getoetst aan deze regeling en aan het Natuurbeheerplan. De belangrijkste spelregels staan in deze paragraaf toegelicht, maar het is aan te raden om ook de relevante artikelen in de SVNL-regeling te raadplegen (artikelen 3.1 tot en met 3.15).

Een deel van de procedure voor het aanvragen en toekennen van subsidies wordt uitgevoerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl), in opdracht van Gedeputeerde Staten. Er wordt binnen een periode van dertien weken over de subsidieaanvraag besloten en deze periode kan één maal worden verlengd met dertien weken. Als de subsidieaanvraag is gehonoreerd ontvangt de beheerder informatie over het totaalbedrag van de subsidie, de looptijd, de betalingswijze en de algemene voorwaarden.

3.4.1 Doelgroep

Subsidie kan alleen worden aangevraagd tijdens de periode waarin de SVNL-regeling is opengesteld. Ook de hoogte van de budgetten die voor subsidies beschikbaar zijn (de 'subsidieplafonds') wordt jaarlijks door Gedeputeerde Staten vastgesteld. De periode van openstelling en de subsidieplafonds worden bekendgemaakt in het Provinciaal Blad en op de website van de provincie. Het beschikbare subsidieplafond wordt verdeeld op volgorde van binnenkomst van de subsidieaanvragen. Subsidie wordt alleen verstrekt voor terreinen die zijn begrensd in dit Natuurbeheerplan (kaart 2b tot en met 2f: de leefgebieden open grasland, open akker, natte dooradering, droge dooradering en categorie water). De provincie verstrekt alleen subsidie voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer en agrarisch waterbeheer aan agrarische collectieven. Dit wordt hierna nader toegelicht. Het is dus mogelijk dat een subsidieaanvraag wordt afgewezen, omdat de aanvrager is uitgesloten van subsidie, of omdat het subsidieplafond voor de gevraagde beheersubsidie is bereikt. Ook kan een subsidieaanvraag worden afgewezen als deze niet voldoet aan de inhoudelijke of procedurele eisen in de SVNL-regeling of dit Natuurbeheerplan.

In de nieuwe werkwijze voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer en agrarisch waterbeheer krijgen agrarische collectieven een centrale rol. Agrarische collectieven zijn samenwerkingsverbanden van landbouwers en andere grondgebruikers van landbouwgrond. Het collectief wordt eindbegunstigde van de subsidiebeschikking en is daarmee het aanspreekpunt voor Gedeputeerde Staten voor al het agrarisch natuur- en landschapsbeheer en agrarisch waterbeheer dat door haar leden wordt uitgevoerd. Dit betekent dat het collectief ervoor zorgt dat haar leden de juiste maatregelen uitvoeren om de doelen in dit Natuurbeheerplan te realiseren. Tevens zorgt het collectief voor de controle op de uitvoering van de maatregelen door haar leden, voor eventuele sanctionering, en voor de betaling van de beheerders. Om professionele uitvoering van het beheer te borgen, stellen wij als voorwaarde dat een collectief beschikt over het certificaat collectief agrarisch natuurbeheer, of tenminste een aanvraag tot een certificaat heeft ingediend. De provincie zal geen subsidies meer verstrekken aan individuele agrarische natuur- en landschapsbeheerders, met uitzondering van de uitfasering van lopende subsidiebeschikkingen. Het staat agrarische collectieven vrij hun taken te verbreden door ook maatregelen uit te (laten) voeren die samenhang hebben met agrarische bedrijfsvoering, zoals het aanbieden en stimuleren van zorg- of recreatiefuncties of biologische landbouw. Deze activiteiten vallen echter buiten de reikwijdte van dit Natuurbeheerplan en vragen in sommige gevallen aparte goedkeuring door de provincie of andere overheden.

Het collectief dient een subsidieaanvraag in bij Gedeputeerde Staten. In de subsidieaanvraag, ook wel 'gebiedsaanvraag' genoemd, beschrijft het collectief welke beheermaatregelen in haar werkingsgebied kunnen worden uitgevoerd om de doelen in dit Natuurbeheerplan te realiseren. Op grond van artikel 3.4 van de SVNL-regeling moet de gebiedsaanvraag voldoen aan de beoordelingscriteria zoals die in paragraaf 4.5 van dit Natuurbeheerplan zijn opgenomen, inclusief de daarbij aangeduide kaarten. Daarnaast moet de gebiedsaanvraag beschrijven:

- het minimum en maximum aantal hectares waarvoor per leefgebied, of onderdeel van het leefgebied, beheeractiviteiten worden uitgevoerd, waarbij het maximum aantal hectares niet meer dan 15% meer mag zijn dan het minimum aantal hectares;
- per leefgebied, of onderdeel van het leefgebied een projectomschrijving op het niveau van beheerfunctie of cluster van beheeractiviteiten, een en ander afhankelijk van het gekozen abstractieniveau voor de beoordelingscriteria voor gebiedscriteria in het natuurbeheerplan;

- de te realiseren doelen, waarbij kan worden verwezen naar de paragrafen 4.3 en 4.4 van dit Natuurbeheerplan;
- een berekening van de kosten voor het uitvoeren van het project, gesplitst naar leefgebied of onderdeel van het leefgebied;
- één of meer topografische kaarten met een schaal van 1:5.000 waarop de buitengrenzen van de leefgebieden of onderdelen van de leefgebieden waarvoor subsidie wordt aangevraagd, zijn aangegeven.

Ten slotte vragen wij om in de gebiedsaanvraag te beschrijven op welke wijze:

- er sprake is van synergie met maatregelen die verplicht zijn gesteld in het kader van pijler 1 van het GLB (zoals ecological focus areas);
- de omliggende beheerders en relevante kennisorganisaties zoals (lokale) soortenbeschermingsorganisaties zijn betrokken, zowel bij de totstandkoming van de gebiedsaanvraag als bij de uitvoering ervan;
- op welke wijze de monitoring van ecologische resultaten wordt vormgegeven.

In november 2013 hebben de koepelorganisaties BoerenNatuur, Natuurlijk Platteland Oost, Natuurrijk Limburg, LTO-Noord, Veelzijdig Boerenland en ZLTO de Stichting Collectief Agrarisch Natuurbeheer (SCAN) opgericht. SCAN ondersteunt de agrarische collectieven bij het opstellen van hun gebiedsaanvraag en met de professionalisering die nodig is om in het nieuwe stelsel te functioneren. Zo zijn er diverse handreikingen opgesteld voor het opstellen van de gebiedsaanvraag, het overzicht van de beheermaatregelen en voor een succesvolle uitvoering van het beheer (zoals de soortenfiches). Deze documenten, die kunnen helpen bij het motiveren van keuzes in de gebiedsaanvraag, zijn te vinden op de website van SCAN en/of op het de website www.portaalnatuurenlanschap.nl. Wij verzoeken de collectieven gebruik te maken van het format voor gebiedsaanvragen, dat door SCAN is ontwikkeld.

Gedeputeerde Staten toetsen de subsidieaanvraag aan de vereisten in de SVNL-regeling en het Natuurbeheerplan. Op basis hiervan besluiten Gedeputeerde Staten welke beheermaatregelen voor subsidiëring in aanmerking komen. De subsidiebeschikking wordt in september 2015 afgegeven, zodat het collectief nog voldoende tijd heeft om vóór 1 januari 2016 alle voorbereidingen te treffen.

3.4.2 Subsidiabele kosten

De volgende kosten komen voor subsidie in aanmerking, tenzij Gedeputeerde Staten hier uitzonderingen op maken en in alle gevallen in overeenstemming met de Europese verordening 1305/2013:

- kosten voor de uitvoering van het project;
- gederfde inkomsten;
- transactiekosten;

Niet subsidiabel zijn de kosten om te voldoen aan de baseline (maatregelen bedoeld in de Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB, die wettelijk verplicht zijn om landbouwpercelen in goede milieuconditie te houden) en eventuele inkomsten die met het gesubsidieerde project worden gegenereerd. Ook wordt geen subsidie verstrekt voor beheermaatregelen die al op grond van een andere regeling worden gefinancierd.

De hoogte van de subsidie wordt berekend door het aangevraagde maximum aantal hectares per leefgebied te vermenigvuldigen met de gemiddelde kosten per hectare leefgebied. De gemiddelde kosten per hectare leefgebied worden bepaald door de begrote kosten per leefgebied te delen door het maximum aantal hectares dat voor dat leefgebied is aangevraagd. De subsidie wordt verstrekt voor de duur van zes jaren. De beheerder ontvangt een voorschot op het verleende subsidiebedrag en kan eenmaal per jaar een aanvraag indienen tot wijziging van de subsidiebeschikking, bijvoorbeeld vanwege de vergroting van zijn areaal. Na deze zes jaren wordt de hoogte van de subsidie definitief vastgesteld.

Indien binnen de aanvraagperiode meerdere volledige subsidieaanvragen voor dezelfde locatie binnen een leefgebied zijn ingediend, bepalen Gedeputeerde Staten welke aanvraag het meest ecologisch effectief wordt uitgevoerd. Wanneer de ingediende volledige subsidieaanvragen het vastgestelde subsidieplafond te boven gaan, maken Gedeputeerde Staten een afweging op basis van criteria zoals omschreven in artikel 3.8 van de SVNL-regeling.

3.4.3 Verplichtingen van de beheerder

De gecertificeerde beheerder die subsidie ontvangt, wordt geacht alle verplichtingen na te leven die in de SVNL-regeling zijn genoemd. Enkele voorbeelden van dergelijke verplichtingen zijn: uitvoering van de beheermaatregelen op landbouwgrond of in, aan, op landschapselementen of watergangen direct grenzend aan landbouwgrond; jaarlijkse opgave van de beheeractiviteiten en wijzigingen daarin, in een door Gedeputeerde Staten aan te wijzen systeem – waarbij wijzigingen van percelen waarvoor een controle is aangekondigd of waarbij tijdens een controle fouten zijn geconstateerd in het uitgevoerde beheer, niet zijn

toegestaan; indienen van een jaarlijks voortgangsverslag; medewerking aan audits, toezicht en monitoringswerkzaamheden.

3.5 SUBSIDIE AANVRAGEN VOOR FUNCTIEWIJZIGING OF EENMALIGE KWALITEITSIMPULSEN (SKNL-REGELING)

Soms is een eenmalige kwantitatieve of kwalitatieve verbetering van de natuur- en landschapskwaliteit gewenst. Voorbeelden hiervan zijn functiewijziging en inrichting van landbouwgrond naar natuurgrond, (her)inrichting van terreinen, verbetering van milieu- en watercondities en kwaliteitsverbetering van bestaande terreinen. De subsidiëring van deze maatregelen is mogelijk op grond van de Uitvoeringsregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL), met daaraan gekoppeld de ambitiekaart. De subsidievoorwaarden en de aanvraagprocedure staan toegelicht in de SKNL. Deze is te vinden op de website van de provincie Noord-Holland.

De hoogte van de budgetten die de provincie voor de SKNL-regeling beschikbaar stelt (de 'subsidieplafonds'), wordt jaarlijks door Gedeputeerde Staten vastgesteld. Gedeputeerde Staten maken de subsidieplafonds bekend in het Provinciaal Blad en op de website van de provincie (www.noord-holland.nl). Het is mogelijk dat een terrein in het Natuurbeheerplan is opgenomen, maar een subsidieaanvraag desondanks wordt afgewezen, omdat de aanvrager is uitgesloten van subsidie of omdat het subsidieplafond is bereikt. Ook kan een subsidieaanvraag worden afgewezen als deze niet voldoet aan de inhoudelijke of procedurele eisen in de SKNL.

De behandeling van subsidieaanvragen op grond van de SKNL-regeling gebeurt met ingang van 1 januari 2015 door de provincie zelf. RVO.nl behandelt nog wel de lopende subsidiebeschikkingen op grond van de SKNL. Nieuwe aanvragen voor subsidie kunnen worden ingediend bij Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, die de aanvraag toetst aan de voorwaarden in de SKNL-regeling en aan het Natuurbeheerplan. Bij onvolledigheid of onjuistheid krijgt de aanvrager de gelegenheid om correcties of aanvullingen te doen. De provincie Noord-Holland beslist binnen een periode van 10 weken en kan deze periode één maal verlengen met 10 weken. Als de aanvraag is goedgekeurd ontvangt de aanvrager informatie van de provincie over het totaalbedrag van de subsidie, de looptijd, de betalingswijze en de algemene voorwaarden. Subsidie kan alleen worden aangevraagd tijdens de periode waarin de regeling is opengesteld. Ook dit wordt bekend gemaakt in het Provinciaal Blad en op de website van de provincie.

Op grond van de SKNL-regeling kunnen beheerders twee soorten subsidie aanvragen:

- investeringssubsidie voor natuur en landschap (zie paragraaf 5.4.1);
- subsidie voor functiewijziging (zie paragraaf 5.4.2).

3.5.1 Investeringssubsidie (kwaliteitsimpuls)

Indien beoogde ambitie niet bereikt kan worden zonder een eenmalige fysieke ingreep, kan een kwaliteitsimpuls in de vorm van een investeringssubsidie aan de orde zijn. De SKNL voorziet in de mogelijkheid om investeringen te doen om de fysieke condities of kenmerken van een terrein te verbeteren. Dit wordt de investeringssubsidie genoemd. Een investeringssubsidie heeft altijd betrekking op eenmalige inrichtingsmaatregelen. Het kan gaan om:

- maatregelen voor de realisatie van een natuurbeheertype op een terrein dat een functiewijziging heeft ondergaan;
- maatregelen voor verbetering van de fysieke condities of kenmerken in een bestaand natuurterrein, waarbij het beheertype niet verandert;
- maatregelen voor verbetering van de fysieke condities of kenmerken in een bestaand natuurterrein, waarbij van het aanwezige beheertype (in de beheertypenkaart) wordt toegewerkt naar het gewenste beheertype (in de ambitiekaart);
- maatregelen op landbouwgrond om de fysieke condities of kenmerken van een aanwezig agrarisch beheertype te verhogen.

De subsidievoorwaarden en de aanvraagprocedure staan toegelicht in de regeling. Een belangrijke voorwaarde is dat de subsidieaanvraag vergezeld gaat van een investeringsplan, waarin een toelichting staat op de maatregelen, de begroting, de planning. Het investeringsplan gaat vergezeld van kaartmateriaal en dient in overeenstemming te zijn met dit Natuurbeheerplan. Er wordt een prétoets uitgevoerd op de wenselijkheid, efficiëntie en effectiviteit van de voorgestelde investering.

Subsidiabele kosten zijn: de kosten voor het opstellen van een investeringsplan, maatregelen voor herstel of aanleg van landschappelijke elementen, maatregelen gericht op de wijziging van de waterhuishouding, grondverzet, het plaatsen van een raster, afvoer van grond, de verwijdering van opstallen, begroeiing en beplanting, maatregelen ten gunste van de bereikbaarheid, aanloopbeheer en overige maatregelen die noodzakelijk zijn voor de investering. Niet subsidiabel zijn onder andere de kosten voor: verwijdering van bodemverontreiniging en afval, de bouw van opstallen, de aanschaf van machines, de

aanschaf of plaatsing van recreatieve voorzieningen, de aanleg van parkeergelegenheid, het wegwerken van achterstallig onderhoud en de kosten die verband houden met de uitvoering van wettelijke verplichtingen of convenanten, regelingen of afspraken. Alleen de werkelijk gemaakte kosten zijn subsidiabel; de subsidie bedraagt maximaal 95% van de subsidiabele kosten met een minimum van € 5.000,- en per hectare een maximum van € 15.000,-. Een voorschot behoort tot de mogelijkheden. De looptijd van een inrichtingsplan is altijd tot het einde van een kalenderjaar, zodat aansluitend een beheersubsidie kan worden aangevraagd.

3.5.2 Subsidie voor functiewijziging

Functiewijziging van landbouwgrond naar natuurgrond door grondeigenaren (zowel natuurlijke personen als rechtspersonen) is een belangrijk instrument voor de realisatie van de doelstellingen van het NNN en Natura2000. De SKNL voorziet daarom in een mogelijkheid voor grondeigenaren om subsidie aan te vragen voor functiewijziging van landbouwgrond naar natuur. Deze subsidie biedt een compensatie voor de waardevermindering van de grond als gevolg van deze omvorming. Dit bedrag wordt door Gedeputeerde Staten bepaald op grond van een taxatie, waarbij zowel de agrarische waarde als de waarde van de grond na inrichting voor natuur wordt bepaald. De subsidie kan maximaal 85% van de waarde van de landbouwgrond bedragen, maar in sommige gevallen - bijvoorbeeld als gedeeltelijke agrarische productie op de grond mogelijk blijft - ook minder dan 85%. De subsidie voor functiewijziging wordt verstrekt onder de voorwaarde dat binnen de termijn van één jaar een overeenkomst tot stand komt tussen de grondeigenaar en de provincie Noord-Holland, waarin de functiewijziging wordt bevestigd. Deze overeenkomst wordt ingeschreven in de openbare registers, waardoor deze ook na eventuele verkoop van de gronden van kracht blijft. Daarnaast sluit de subsidieontvanger een overeenkomst met het Nationaal Groenfonds, waarin wordt bepaald dat het Nationaal Groenfonds de subsidie in zijn geheel zal voorfinancieren. Naast een wijziging van de bestemming van de grond wordt ook een kwalitatieve verplichting aangegaan, waarmee de eigenaar zich verplicht tenminste dertig jaar zorg te dragen voor goed beheer van de afgesproken natuurwaarden.

In de meeste gevallen zal een subsidieaanvraag voor functiewijziging gepaard gaan met een subsidieaanvraag voor een investeringssubsidie (ten behoeve van de inrichtingsmaatregelen, zie paragraaf 5.4.1). In het geval dat er geen inrichtingsmaatregelen mogelijk zijn, dient een vaststelling daarvan inclusief prétoets, bij de aanvraag gevoegd te worden.

3.6 RECREATIESCHAPPEN

Sinds de jaren zeventig is in de Randstad een uitgebreide groenstructuur aangelegd, met als doel het bieden van openbaar toegankelijke, laagdrempelige mogelijkheden voor openluchtrecreatie. In de jaren tachtig en negentig kwam daarnaast het accent te liggen op het behoud van natuur en landschap, buffers tussen de stedelijke gebieden en de beleving hiervan. In de loop van jaren hebben deze gebieden zich ontwikkeld tot waardevolle en gevarieerde natuur- en recreatiegebieden. Het publiek belang van deze gebieden reikt echter verder: ze dragen ook bij aan economische belangen, zoals een gunstig vestigingsklimaat voor bedrijven, de waarde van woningen en werkgelegenheid in recreatie en toerisme.

Voor de ontwikkeling en het beheer en onderhoud van deze gebieden zijn recreatieschappen opgericht. Recreatieschappen zijn samenwerkingsverbanden van provincie(s) en gemeenten in de vorm van gemeenschappelijke regelingen, met doelstellingen op het gebied van natuur, landschap en openluchtrecreatie. In Noord-Holland zijn de recreatieschappen verantwoordelijk voor de ontwikkeling, het beheer, onderhoud en toezicht in ruim 6.700 hectare groengebied (inclusief diverse wateren) en recreatieve routenetwerken. De provincie neemt deel in de recreatieschappen Spaarnwoude, Groengebied Amstelland, Twiske-Waterland, Alkmaarder- en Uitgeestermeer, Geestmerambacht en Plassenschap Loosdrecht. Uitvoeringsorganisaties van de taken van de recreatieschappen zijn Recreatie Noord-Holland N.V. en Recreatie Midden Nederland. De provinciale bijdrage aan het beheer en onderhoud van de recreatiegebieden staat in hoofdstuk 5.

3.7 OVERIGE SUBSIDIEREGELINGEN VOOR NATUUR- EN LANDSCHAPSBEHEER

3.7.1 Stimuleringsregeling landschapselementen

Via een provinciale bijdrage stimuleert Stichting Landschap Noord-Holland de aanleg en herstel van karakteristieke landschapselementen in de gehele provincie. Meer informatie over de mogelijkheden van de Stimuleringsregeling landschapselementen is te vinden op de website van Landschap Noord-Holland. De provinciale bijdrage aan deze stimuleringsregeling staat in hoofdstuk 5.

3.7.2 Stimuleringsregeling soortenbescherming

Via een provinciale bijdrage stimuleert Stichting Landschap Noord-Holland de bescherming van kwetsbare soorten in de gehele provincie. Meer informatie over de mogelijkheden van de Stimuleringsregeling soortenbescherming is te

vinden op de website van Landschap Noord-Holland. De provinciale bijdrage aan deze stimuleringsregeling staat in hoofdstuk 5.

3.7.3 ROL/RAL-regeling

Specifiek voor Texel bestaat de Regeling Aanwijzing Landschapselementen / Regeling Onderhoud Landschapselementen (ROL/RAL-regeling). Via deze regeling stelt de provincie tot en met 2018 middelen aan de gemeente Texel beschikbaar voor de aanleg en het onderhoud van karakteristieke landschapselementen op het eiland: met name tuunwallen en kolken. De ROL/RAL-regeling maakt geen deel uit van het SNL. De gemeente Texel heeft de uitvoering van de regeling belegd bij de Vereniging voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer De Lieuw, die het contact onderhoudt met lokale beheerders en toetst of de beheermaatregelen op een juiste wijze zijn uitgevoerd. De provincie blijft bereid een bijdrage te leveren aan adequaat beheer van deze karakteristieke landschapselementen en zal hierover in gesprek blijven met lokale beheerders, maar zal de ROL/RAL-regeling na 2018 niet verlengen, omdat wij de subsidiëring van het natuur- en landschapsbeheer via het SNL willen laten verlopen.

3.8 GEBORGD VERTROUWEN

Ons uitgangspunt is dat de deskundigheid van beheerders centraal staat en dat de overheid moet kunnen vertrouwen op een rechtmatige, efficiënte en effectieve besteding van overheidsmiddelen. Dit vertrouwen dient echter wel geborgd te worden. Hiervoor is een systeem ontwikkeld van samenwerking, monitoring, certificering, toezicht en sanctiemogelijkheden.

3.8.1 Samenwerken in beheer

Noord-Holland kent een groot aantal beheerders van natuur- en recreatiegebieden, landschappen en wateren. Te denken valt aan particuliere grondeigenaren en agrarische ondernemers, natuurbeherende organisaties, recreatieschappen, waterschappen, gemeenten, het Rijk en de provincie zelf. Wij verwachten van beheerders dat zij zorg dragen voor adequaat beheer in hun terreinen – ook in relatie tot water- en milieudoelen en cultuurhistorisch erfgoed. Samenwerking tussen beheerders behoort een vanzelfsprekendheid te zijn. Immers, wanneer aangrenzende terreinen niet op een samenhangende wijze worden beheerd, frustrereert dit de eigen doelstellingen van beheerders, de provinciale doelstellingen in het Natuurbeheerplan en de biodiversiteit in het algemeen. De provincie bevordert de samenwerking tussen beheerders door middel van gesprekken over hun werkzaamheden, resultaten (op basis van monitoringsgegevens), toekomstige

plannen en kennisontwikkeling. Van beheerders wordt verwacht dat zij hun aanpak en resultaten met elkaar delen, deze gezamenlijk evalueren en ook gezamenlijk presenteren, onder andere aan de provincie.

3.8.2 Monitoring

Voor alle Natura2000-gebieden en gebieden waar de beheerder een SNL-subsidie ontvangt, vindt monitoring plaats. De resultaten van deze monitoring worden gebruikt voor het bepalen van de natuurkwaliteit ter plaatse, en voor de bijsturing van het beleid. De uitvoering van de monitoring in Noord-Holland gebeurt volgens de uniforme landelijke systematiek. Zoals in elke provincie wordt ook in Noord-Holland een meerjarig monitoringsprogramma opgesteld, waarin de afspraken op provinciale schaal uitgewerkt worden. Elke zes jaar zal op alle terreinen monitoring zijn uitgevoerd.

Voor het verzamelen van de basisgegevens ten behoeve van de SNL- en Natura2000/PAS-monitoring, kunnen gecertificeerde beheerders een subsidie aanvragen ter hoogte van 75% van de normkosten. De hoogte van deze subsidie is landelijk afgesproken tussen provincies en beheerders. Onderdeel van certificering is de eis dat de beheerder de monitoring uitvoert conform een kwaliteitshandboek², zodat is gegarandeerd dat de landelijke systematiek wordt gevolgd. Alleen op die manier zijn de resultaten onderling te vergelijken, te aggregeren tot een landelijk schaalniveau en te herhalen. De provincie is verantwoordelijk voor de beoordeling van de natuurkwaliteit. In natuurgebieden waar de beheerders geen eigen monitoring kunnen uitvoeren volgens de afgesproken richtlijnen, zal de provincie hiervoor zorg dragen. De monitoring van de effecten van agrarisch waterbeheer gebeurt via een bestaand monitoringsprogramma van waterschappen en provincies (dat zich richt op waterkwaliteit en -kwantiteit).

Omdat de beheerders zowel het beheer uitvoeren, als de natuurkwaliteit van de terreinen monitoren, zijn waarborgen afgesproken die vermijden dat 'de slager zijn eigen vlees keurt'. Zo is onderdeel van de certificering dat de beheerders weten op welke wijze ze de monitoring moeten uitvoeren. Deze kennis wordt door middel van audits regelmatig gecontroleerd. Een andere waarborg is dat de beheerders de basisinformatie in het veld verzamelen, maar de kwaliteitsbeoordeling op basis van deze gegevens door de provincie gebeurt en niet door de beheerders zelf. Ook zijn de resultaten van deze kwaliteitsbeoordeling losgekoppeld van de hoogte van

de subsidie, zodat er geen financiële prikkel zou ontstaan om onjuiste gegevens aan te leveren. De gegevens worden aangeleverd aan de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFB), waar inhoudelijke validatie plaatsvindt. Ten slotte organiseert de provincie een jaarlijkse dialoog over de werkwijze en resultaten van de monitoring, die vergezeld gaat door expertbezoeken. Zo houdt de provincie ook inhoudelijk een vinger aan de pols en kan tijdig worden ingegrepen wanneer daartoe aanleiding bestaat.

De monitoringssystematiek voor het vernieuwde agrarisch natuur- en landschapsbeheer zal in 2015 verder worden ontwikkeld, zodat deze in 2016 kan starten. Enerzijds zal er sprake zijn van beheermonitoring, anderzijds van beleidsmonitoring. De beheermonitoring levert informatie voor de beheerder, die op basis hiervan zijn of haar beheer kan aanpassen. De richtlijnen hiervoor worden door SCAN ontwikkeld. De uitvoering hiervan is de verantwoordelijkheid van de collectieven. De beleidsmonitoring geeft informatie over de beleidseffecten van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. De provincie is hier verantwoordelijk voor.

3.8.3 Certificering

Certificering is een kwaliteitskeurmerk waarmee de beheerder of het collectief aantoont bepaalde kwaliteitseisen te garanderen ten aanzien van beheer, organisatie en administratie. Certificering biedt aan de beheerders én de overheid een aantal voordelen: borging van kwaliteit, standaardisering van werkzaamheden en legitimatie van een lagere controlelast, waardoor de administratieve lasten afnemen. De Stichting Certificering SNL is het onafhankelijk orgaan dat de certificaten voor het natuur- en landschapsbeheer verstrekt. Bij certificering zijn drie soorten certificaten mogelijk:

- het certificaat natuurbeheer: een individueel certificaat voor eigenaren en organisaties die natuur beheren. Dit certificaat, of het certificaat samenwerkingsverband natuurbeheer (zie hierna), is verplicht als een beheerder subsidie aanvraagt voor meer dan 75 hectare;
- het certificaat samenwerkingsverband natuurbeheer (natuurcollectief): een groeps-certificaat voor natuurbeheerders die ook formeel samenwerken, zoals de Unie van Bosgroepen, Hollands Particulier Grondbezit of een regionaal collectief. De ontvanger van een groeps-certificaat neemt de verplichting op zich om haar leden of deelnemers te informeren over kwalitatief goed beheer;

2) Werkwijze monitoring en beoordeling natuurnetwerk en N2000/PAS², opgesteld door het Interprovinciaal Overleg (BIJ12).

- het certificaat collectief agrarische grondgebruikers (agrarisch collectief): een verplicht certificaat voor de organisatie van collectief agrarisch natuurbeheer in een gebied. Zij dienen zorg te dragen voor kwalitatief goed beheer door hun deelnemers.

De Stichting Certificering SNL voert audits uit bij de gecertificeerden. Wanneer uit een audit blijkt dat niet wordt voldaan aan de eisen die een certificaat stelt, wordt een kans tot herstel gegeven. Wanneer hiervan vaker sprake is of geen herstel plaatsvindt, kan het certificaat worden ingetrokken, waarmee het continueren van beheer onmogelijk wordt.

3.8.4 Toezicht op de uitvoering en sanctiemogelijkheden

Via het SNL wordt, naast inspanningen voor monitoring en certificering, ook toezicht gehouden op de naleving van de subsidievoorwaarden door beheerders. Van de agrarische collectieven wordt verwacht dat zij toezicht houden op de uitvoering en bij afwijkingen adequaat optreden. Wanneer blijkt dat het gevoerde beheer niet in overeenstemming is met de subsidiebeschikking, volgen sancties. Voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer dient dit toezicht mede om Europese regelgeving over rechtmatige besteding van subsidies na te leven.

Het collectief wordt op basis van een steekproef gecontroleerd door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). Daarnaast controleert de NVWA ook de deelnemers van het collectief op basis van een steekproef. Door RVO.nl wordt een administratieve toetsing uitgevoerd op de informatieverstrekking door de agrarische ondernemer en het collectief. Wanneer in de agrarische bedrijfsvoering strijdigheden worden geconstateerd met het agrarisch natuur- en landschapsbeheer dat het collectief en de provincie hebben afgesproken, of sanctionering van de deelnemer gevolgen heeft voor het beheer door het collectief, dan wordt het collectief hiervan op de hoogte gesteld. Dit kan gevolgen hebben voor de subsidiebeschikking van het collectief. Ook andere bedrijfsmatige overtredingen kunnen gevolgen hebben voor de beheersubsidie. Hierbij wordt het sanctioneringschema van de Europese Commissie gevolgd. Dit betekent dat naarmate een geconstateerde overtreding zwaarder, omvangrijker of langduriger is, de sancties hoger zijn. Mogelijke sancties zijn het terugvorderen van subsidies of het opleggen van boetes.

Voor natuurbeheerders bieden de monitoring en certificering in beginsel vertrouwen over de geleverde inspanningen. Bij gecertificeerde beheerders vinden

geen terreincontroles plaats. Bij niet-gecertificeerde beheerders gebeurt dit wel. Wanneer sprake is van een SKNL-subsidie wordt voorafgaand aan de eindbeschikking een controle uitgevoerd. Hierbij wordt vastgesteld of de voorwaarden voor het beoogde beheertype voldoende aanwezig zijn. Na inrichting zal de aanvrager een subsidie voor beheer kunnen aanvragen, en daarmee in het reguliere traject van toezicht en monitoring vallen.

4

PROVINCIALE DOELEN VOOR HET NATUUR- EN LANDSCHAPSBEHEER

4.1 INLEIDING

Natuur- en landschapsbeheer kan vele vormen aannemen. Afhankelijk van de maatschappelijke wensen kan beheer variëren van zeer extensief, gericht op natuurlijke successie, tot zeer intensief, met maatregelen zoals begrazing, beweiding, plaggen, kappen, hooien, maaien en bejaging. Ook indirect beheer, gericht op het tegengaan van ongewenste externe invloeden zoals lucht-, water- of bodemverontreiniging, speelt een belangrijke rol bij het realiseren van ambities voor het natuur- en landschapsbeheer.

De provincie is verantwoordelijk voor de sturing op, en medefinanciering van, adequaat natuur- en landschapsbeheer. Hieronder verstaan wij beheer dat zich richt op het duurzaam, effectief en efficiënt realiseren van de provinciale ambities in de Agenda Groen. Deze ambities zijn uitgewerkt in dit Natuurbeheerplan, zowel binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) als daarbuiten. Hierbij laten wij ons leiden door de functie van het gebied in de provinciale groenstructuur, de beleefbaarheid (recreatieve ontsluiting) en het samenspel tussen de aanwezige gebiedskwaliteit en de daarbinnen levende planten en dieren. Om deze reden achten wij een nauwe afstemming tussen het ‘gebiedenbeheer’ en het ‘soortenbeheer’ noodzakelijk. In beginsel streven wij naar het bevorderen van de natuurlijke dynamiek. Hierop maken wij een uitzondering als openbare veiligheid, zwaarwegende redenen van economisch belang, kwetsbare soortenpopulaties of cultuurhistorische waarden een intensiever beheer vragen.

In dit hoofdstuk worden de beleidsdoelen voor het (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer en het agrarisch waterbeheer beschreven. Deze doelen vormen het kader voor de uitvoering van het beheer door beheerders en de eventuele subsidiëring daarvan door de provincie. De keuze van beheermaatregelen binnen die kaders, is een verantwoordelijkheid van de deskundige beheerders. In dit hoofdstuk lichten we achtereenvolgens toe: de beheerdoelen binnen het NNN (paragraaf 4.2), de beheerdoelen buiten het NNN (paragraaf 4.3), de beheerdoelen voor het agrarisch waterbeheer (paragraaf 4.4) en de beoordelingscriteria voor gebiedsaanvragen (paragraaf 4.5).

4.2 BEHEERDOELEN BINNEN HET NNN

Een belangrijk instrument voor de realisatie van de biodiversiteitsdoelstellingen is het Natuurnetwerk Nederland (NNN), een samenhangend netwerk van (inter-)nationaal belangrijke, duurzaam te behouden ecosystemen. Dit netwerk vormt de basis voor de Nederlandse bijdrage aan het behoud van de mondiale biodiversiteit, zoals bevestigd in het Verdrag van Rio de Janeiro (1992). Het NNN bestaat uit bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden en natuurverbindingen, die de uitwisseling van planten en dieren tussen de natuurgebieden bevorderen. De provincie werkt, samen met haar partners, aan de voltooiing van het NNN in 2027. Wij hebben geen voorkeur wie beheerder van een bepaald terrein wordt, zo lang hij voldoet aan de eisen van het Natuurbeheerplan en eventueel aanvullend gestelde eisen.

RELATIE MET FLORA- EN FAUNABEHEER

De bescherming van inheemse plant- en diersoorten is geregeld in de Flora- en faunawet. De provincie is bevoegd gezag voor de uitvoering van deze wet. Hierbij wordt steeds een balans gezocht tussen de instandhouding van populaties en bescherming van de intrinsieke waarde van dieren enerzijds, en (andere) maatschappelijke en economische belangen anderzijds. De wijze waarop de provincie uitvoering geeft aan haar bevoegdheden is beschreven in de Agenda Groen (2013), de Beleidsnota Flora- en fauna Noord-Holland (2007) en het Uitvoeringsbeleid Ganzen Noord-Holland (2014). Het belangrijkste sturingsinstrument voor de provincie is het verlenen van ontheffingen op de verboden in de Flora- en faunawet, zodat beheer en schadebestrijding kunnen plaatsvinden. Hierbij wordt onder meer getoetst aan eventuele risico's met betrekking tot de volksgezondheid, openbare veiligheid en de veiligheid van het luchtverkeer, maar ook het tegengaan van belangrijke schade aan gewassen of natuurwaarden. Alvorens een ontheffing kan worden verleend dient een ontheffingsaanvraag voldoende gemotiveerd te zijn, waarbij in ieder geval duidelijk moet blijken dat er geen andere bevredigende oplossingen zijn. De provincie houdt toezicht op een correcte naleving van de Flora- en faunawet.

GEVOLGEN VAN NNN-BEGRENZING

Op grond van artikel 19 van de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV) zijn gemeenten verplicht om NNN-gebieden waar de natuurfunctie is gerealiseerd, in het bestemmingsplan een natuurbestemming te geven. De begrenzing van delen van het NNN waar de natuurfunctie nog niet is gerealiseerd, leidt in beginsel niet tot consequenties voor de uit een vigerend bestemmingsplan voortvloeiende gebruiksmogelijkheden. Deze gebieden houden doorgaans hun oorspronkelijke (meestal agrarische) bestemming tot de gronden zijn verworven voor natuurontwikkeling of een overeenkomst voor functiewijziging is gesloten (via de SKNL-regeling). Pas dan dient de gemeente de vigerende bestemming te wijzigen in een natuurbestemming. Het is de eigenaar of gebruiker van de gronden echter niet toegestaan om maatregelen te nemen die de beoogde natuurontwikkeling minder of zelfs geheel niet meer mogelijk maken. Gemeenten en provincie dienen ervoor te zorgen dat geen onomkeerbare ingrepen plaatsvinden. Voor gronden die grenzen aan het NNN, maar daar zelf buiten liggen, gelden geen beperkingen. Het NNN heeft, in tegenstelling tot Natura2000-gebieden, geen 'externe werking' die een toets van gebruik aangrenzend aan het natuurgebied verplicht stelt.

Het Natuurbeheerplan zelf heeft geen planologische consequenties; het planologisch beleid van de provincie Noord-Holland is vastgelegd in de Structuurvisie 2040 en de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV). Om eenduidigheid te houden in de begrenzing van het NNN, natuurverbindingen en weidevogelleefgebied, wordt na een wijziging van het Natuurbeheerplan, het gewijzigde kaartmateriaal ook overgenomen in de PRV.

Het planologisch beleid van de provincie is erop gericht om de natuurwaarden (de wezenlijke kenmerken en waarden) in het Natuurnetwerk Nederland (NNN), de natuurverbindingen en het weidevogelleefgebied te beschermen. Ruimtelijke ingrepen zijn daar dan ook alleen toegestaan als ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet aantasten. Onder bepaalde voorwaarden zijn ingrepen die deze waarden aantasten, wel toegestaan. Deze voorwaarden zijn beschreven in artikel 19 (voor NNN en natuurverbindingen) en artikel 25 (voor weidevogelleefgebied) van de PRV. In alle gevallen geldt dat een aantasting, als deze wordt toegestaan, gecompenseerd moet worden, zodat de natuur er netto niet op achteruit gaat. Een nadere toelichting hierop en op de wijze waarop compensatie moet plaatsvinden, is opgenomen in de Uitvoeringsregeling Natuurcompensatie, vastgesteld door Gedeputeerde Staten in 2014.

Naast compensatie voor de aantasting van het NNN, natuurverbindingen en weidevogelleefgebieden zijn er ook andere kaders waarbinnen een compensatieregeling voor aantasting van natuurwaarden geldt, zoals de Natuurbeschermingswet, de Flora- en faunawet, de Boswet en de Waterwet. Deze worden hier niet nader toegelicht.

Binnen het NNN zetten wij in op adequaat beheer van natuur- en landschapswaarden. Het einddoel is dat het NNN duurzaam is beschermd door functiewijziging en het beheer langjarig is gegarandeerd door middel van natuurbeheer. Daarom is in de ambitiekaart aan de gehele NNN een natuurbeheertype toegekend. Ook in de beheertypenkaart is aan het grootste deel van het NNN een natuurbeheertype toegekend. De toegekende beheertypen zijn in overeenstemming met het beheer dat nodig is om de doelstellingen van Natura2000 of de Kaderrichtlijn Water te realiseren. Wanneer geen beheertype is toegekend wijkt het beoogde beheertype sterk af van het huidige gebruik en kan het gewenste beheertype vaak pas na inrichtingsmaatregelen gerealiseerd worden. Als nog niet in detail bepaald is welk beheertype wordt beoogd, kan in de ambitiekaart het beheertype Noo.01 (Nog om te vormen naar natuur) worden gebruikt. Buiten het NNN worden geen natuurbeheertypen toegekend.

In sommige gebieden binnen het NNN kent de beheertypenkaart nog een agrarisch beheertype toe. In deze gebieden is sprake van overgangsbeheer

naar het uiteindelijk beoogde natuurbeheer dat in de ambitiekaart is benoemd. Om deze ambitie te realiseren zal met ingang van het Natuurbeheerplan 2022 niet langer agrarisch natuurbeheer binnen het NNN worden gesubsidieerd, met inachtneming van doorlopende contracten. Agrarische beheerders binnen het NNN nodigen wij uit om door middel van functiewijziging over te stappen naar natuurbeheer. Desgewenst kunnen zij ook, wanneer zij eigenaar zijn van de desbetreffende gronden, deze te koop aanbieden. Wanneer gronden binnen het NNN aan de provincie Noord-Holland worden aangeboden, zullen wij deze verwerven tegen marktconforme prijs (vanwege de provinciale 'koopplicht').

De recreatieve toegankelijkheid van het NNN wordt door de beheerder afgestemd op de mogelijkheden die er zijn, waarbij de bescherming van de natuurwaarden het uitgangspunt vormt. Alleen wanneer de natuurwaarden in een gebied zeer kwetsbaar zijn, kan een gebied worden afgesloten. In de gebiedsbeschrijvingen staat een nadere toelichting op de recreatieve mogelijkheden van de verschillende NNN-gebieden.

4.3 BEHEERDOELEN BUITEN HET NNN

Buiten het NNN zijn het agrarisch natuur- en landschapsbeheer en agrarisch waterbeheer belangrijke instrumenten voor het behoud van biodiversiteit. Bij agrarisch natuur- en landschapsbeheer en agrarisch waterbeheer worden beheermaatregelen ingepast in de agrarische bedrijfsvoering, zodat kwetsbare soorten ook in agrarisch gebied voldoende voedsel, bescherming, nest- en voortplantingsgelegenheid kunnen vinden. De provincie heeft een inspanningsverplichting tot behoud van soorten die (ook) leven in agrarisch gebied en waarvoor internationale beschermingsverplichtingen gelden, volgend uit Europese richtlijnen. Het provinciaal beleid is er echter niet op gericht om beleidsdoelen te formuleren voor afzonderlijke soorten. In plaats daarvan richten we ons op verbetering van leefgebieden, waarvan meerdere soorten zullen profiteren.

De Index Natuur en Landschap (zie paragraaf 3.2.2) onderscheidt vijf zogenoemde 'leefgebieden': open grasland, open akker, natte dooradering, droge dooradering en categorie water³. De leefgebieden worden in de beheertypenkaart aangeduid en worden hierna toegelicht. Leefgebieden kunnen overlappen, dus het is mogelijk dat een terrein binnen meerdere leefgebieden valt. De leefgebieden vervullen een functie als zoekgebieden voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer: binnen de leefgebieden kan subsidie voor de uitvoering van beheer worden aangevraagd. De begrenzing van de leefgebieden is tot stand gekomen aan de hand van een landelijke lijst van kwetsbare soorten (gebaseerd op de Vogelrichtlijn en de Habitatrictlijn en de mate waarin agrarisch natuur- en landschapsbeheer kan bijdragen aan een gunstige staat van instandhouding), verspreidingskaarten voor doelsoorten, onderzoek van onder meer Landschap Noord-Holland, SOVON en Alterra en gesprekken met beheerders, waterschappen en kennisorganisaties. Sommige soorten zijn specifiek gebonden aan één leefgebied; andere kunnen in meerdere leefgebieden voorkomen. Sommige gebieden zijn van voldoende omvang en kwaliteit om op zichzelf een brongebied voor de verspreiding van soorten te zijn. Andere gebieden functioneren in samenhang met natuurterreinen, of hebben vooral een buffer- of verbindingsfunctie.

In het verleden was het gebruikelijk dat terreinen die vóór 1 december 1977 waren verpacht en waarop sindsdien onafgebroken agrarisch natuurbeheer had plaatsgevonden, op de beheertypenkaart met een agrarisch beheertype werden aangeduid.

Gedeputeerde Staten hebben op 24 april 2012 besloten dat dit 'automatisme', dat ook wel bekend stond als 'oude pacht', vervalt. Ecologische argumenten zijn voor ons doorslaggevend bij het bepalen van het beheertype en de ambitie; niet de eigendomssituatie of de (duur of inhoud van de) pachtovereenkomst.

Botanisch beheer is zinvol indien het plaatsvindt binnen het NNN en strookt met de natuurambities voor het desbetreffende terrein, omdat door functiewijziging de natuurwaarden voor de lange termijn zijn geborgd. Buiten het NNN hebben wij geen botanische doelstellingen, omdat deze borging daar ontbreekt. Wel is denkbaar dat buiten het NNN botanische beheermaatregelen worden uitgevoerd wanneer deze specifiek zijn gericht op het beheer van doelsoorten in leefgebieden. Daar waar een collectief buiten het NNN botanische beheermaatregelen wil inzetten, dient in de gebiedsaanvraag zorgvuldig te worden gemotiveerd hoe deze maatregelen bijdragen aan de leefgebieden en specifieke doelsoorten, en waarom de inzet van deze relatief dure beheermaatregelen noodzakelijk is.

4.3.1 Leefgebied 'Open grasland'

Beschrijving van het leefgebied en de soorten die er voorkomen

Het leefgebied open grasland is kenmerkend voor Noord-Holland: open landschappen met overwegend grasland, waarvan een substantieel deel vochtig en kruidenrijk is. Het leefgebied wordt doorsneden met fijnmazige watergangen en kent ook enige opgaande begroeiing, zoals beplanting rond erven of bomenlanen. Het is het leefgebied van soorten zoals de grutto, tureluur en slobend die zijn gebaat bij natte, kruidenrijke en open graslanden die laat in het jaar gemaaid worden, zodat hun nesten beschermd worden en hun jongen voldoende voedsel vinden om te kunnen opgroeien. Een aantal kritische weidevogelsoorten (zoals de grutto) zoekt altijd de meest open delen van het landschap en mijdt opgaande begroeiing. Andere niet-kritische soorten zijn tolerant voor (zoals scholekster, Kievit en wulp) of juist gebaat bij (noordse woelmuis) aanwezigheid van riet of opgaande begroeiing. Ten slotte maken sommige soorten (houtduif, torenvalk, roek, kramsvogel en spreeuw) vooral gebruik van dit leefgebied om voedsel te vinden en kunnen zij profiteren van beheermaatregelen die voor de andere soorten worden uitgevoerd. In onderstaande tabel staat de selectie van de soorten die kenmerkend zijn voor dit leefgebied, welke door agrarisch natuur- en landschapsbeheer worden ondersteund en waarvoor Nederland een internationale verantwoordelijkheid heeft.

³ De beschrijvingen van leefgebieden is mede gebaseerd op het Alterra-rapport Nieuw stelsel agrarisch natuurbeheer (2589, 2014), aangevuld met provinciaal onderzoek en opgehaalde gebiedskennis.

Tabel 1: Soorten open grasland

Watersnip (brv)	Veldleeuwerik (brv)
Grutto (brv)	Kwartelkoning (brv)
Kievit (brv)	Roek (brv, nbrv)
Scholekster (brv)	Torenvalk (brv)
Slobeend (brv)	Houtduif (brv)
Wulp (brv)	Kramsvogel (brv)
Tureluur (brv)	Spreeuw (brv)
Zomertaling (brv)	Kleine zwaan (nbrv)
Kemphaan (brv)	Rotgans (nbrv)
Gele kwikstaart (brv)	Noordse woelmuis
Graspieper (brv)	

Brv = broedvogel, nbrv = geen broedvogel

Doelen voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer

De natuurlijke kwaliteit van open graslandgebieden staat de laatste decennia sterk onder druk. Als gevolg van intensivering van de agrarische productie, met maximale grasproductie, optimale bemesting en lage drooglegging, is in deze gebieden de soortenrijkdom achteruitgegaan. Nederland is in internationaal opzicht van belang voor de grutto, maar ook voor de scholekster, slobeend en tureluur. Ondanks de terugval van de weidevogelpopulatie blijft Noord-Holland nog steeds één van de provincies met de hoogste weidevogeldichtheid. Dat geeft ons een grote verantwoordelijkheid voor deze populaties en op de ondersteuning van speciaal op weidevogels afgestemd beheer.

Het agrarisch natuur- en landschapsbeheer is erop gericht het grondgebruik binnen de leefgebieden waar soorten voorkomen waarvoor wij een belangrijke verantwoordelijkheid hebben, te extensiveren. Dit kan gebeuren door het verlagen van de beweidings- en verstoringsdruk, het verminderen van bemesting, later maaien en het verbeteren van de drooglegging ten gunste van weidevogels. Beheermaatregelen zijn gericht op het creëren en handhaven van een aantrekkelijk vestigingsbiotoop, een rustperiode waarin veilig kan worden gebroed en waar kuikens voldoende voedsel kunnen vinden en veilig opgroeien.

Idealiter bestaat een kerngebied voor soorten van open grasland zowel uit natuur- als agrarische gronden, waarvan de inrichting en het beheer op elkaar zijn afgestemd. Wanneer natuurgebied geheel afwezig is zullen in het agrarisch gebied voldoende 'op kuikenland gerichte beheermaatregelen' ingezet moeten worden, zoals: percelen met een rustperiode in het broedseizoen, aangepaste intensiteit van bemesting en gebruik, kruidenrijk grasland, plas-

dras en extensieve beweiding. Op de percelen zonder op kuikenland gerichte beheermaatregelen wordt gestreefd naar het beschermen van legsels op gangbaar beheerde percelen, het situeren van percelen met een rustperiode in de gebieden met de meeste legsels, het creëren van voldoende voedselgebied voor kuikens op kruidenrijk grasland totdat alle kuikens vliegvlug zijn en het weggeleiden van jonge weidevogels uit gangbaar grasland naar percelen met kruidenrijk grasland. Uit de hierboven beschreven kwalitatieve doelen voor het agrarisch natuurbeheer in open grasland, volgen onderstaande kwantitatieve doelen.

Voor kritische soorten als de grutto, slobeend en tureluur:

- 1 Aanwezigheid van voldoende doelsoorten: minimaal 10 broedparen grutto per 100 ha of minimaal 50 broedparen van de soorten grutto, tureluur en slobeend samen per 100 ha. Gewenst is: 25 broedparen grutto per 100 ha of 100 broedparen van de soorten grutto, tureluur en slobeend samen per 100 ha.
- 2 Een gebied van voldoende omvang en connectiviteit: minimaal 100 ha samenhangend beheerde oppervlakte open weidevogelgebied aanwezig, met uitzonderingen van 50 ha zoals aangegeven op de beheertypenkaart. Gewenst is: minimaal 250 ha samenhangende beheerde oppervlakte.
- 3 Voldoende openheid en rust. Openheid van het landschap en rust behoren tot de belangrijkste kwaliteitskenmerken van goede weidevogelgebieden en hierom dient bij het beheer rekening gehouden te worden met verstoringsbronnen.
- 4 Voldoende natte situaties en geschikte drooglegging⁴: minimaal op 20% van de oppervlakte agrarisch natuurbeheer is een voor weidevogels geschikte drooglegging in de periode 15 februari tot minimaal 15 juni. De richtlijnen hiervoor zijn een slootpeil van 20-25 cm onder het maaiveld op veen, 20-35 cm op klei-op-veen en 20-50 cm op klei. Daarnaast dient tentminste 0,5 ha per 100 ha plas-dras aanwezig te zijn gedurende het broedseizoen (15 februari tot minimaal 15 juni). Greppelplas-dras kan in gebieden waar een dergelijke drooglegging niet haalbaar is ook toegepast worden. Gewenst is: in de overige 80% van het oppervlakte eveneens een voor weidevogels meer optimale drooglegging in combinatie met minimaal 1 ha plas-dras per 100 ha oppervlakte.

4) Het bepalen van het waterpeil vraagt in de praktijk om een integrale afweging en maatwerk door het Waterschap in samenwerking met de beherende partijen.

- 5 Oppervlakte en ruimtelijke samenhang structuur – en kruidenrijk kuikenland: minimaal 20 ha per 100 ha beheerd gebied bestaat uit kuikenland. Daarnaast dient er ten minste 1,4 ha kuikenland per grutto broedpaar aanwezig te zijn. Per grutto broedpaar is er minimaal 0,7 ha (50% van het totale kuikenland) kruidenrijk. Gewenst is: minimaal 1,4 ha kuikenland per grutto broedpaar, waarvan 100% van het kuikenland bestaat uit kruidenrijk grasland.
- 6 Rustperiode tijdens broedseizoen en uitgestelde maaidatum: tijdens het broedseizoen wordt een rustperiode gehanteerd waarbij pas gemaaid wordt als de (meeste) jongen vliegvlug zijn. Een richtlijn is 1 april tot 15 juni. Gewenst is: een rustperiode, eventueel met extensieve beweiding, tussen 1 april en 15 juli.
- 7 Natuurvriendelijke oevers. Gewenst is: per 100 ha bevindt zich langs minimaal 15% van de slootlengte natuurvriendelijke oevers, waarbij oevers in verbinding met elkaar staan en geen of nauwelijks riet aanwezig is.

Voor niet-kritische soorten als de scholekster, kievit en wulp:

- 1 Aanwezigheid van voldoende doelsoorten: minimaal 30 broedparen scholekster, kievit en wulp samen per 100 ha. Gewenst is: 60 broedparen scholekster, kievit en wulp per 100 ha.
- 2 Een gebied van voldoende omvang en connectiviteit: minimaal 100 ha samenhangend beheerde oppervlakte open weidevogelgebied aanwezig, met uitzonderingen van 50 ha zoals aangegeven op de beheertypenkaart. Gewenst is: minimaal 250 ha samenhangende beheerde oppervlakte.
- 3 Voldoende natte situaties en geschikte drooglegging: op 20% van de oppervlakte agrarisch natuurbeheer is een voor weidevogels geschikte drooglegging in de periode 15 februari tot minimaal 15 juni. Daarnaast dient tenminste 0,5 ha per 100 ha plas-dras aanwezig te zijn gedurende het broedseizoen (15 februari tot minimaal 15 juni). Greppelplas-dras kan in gebieden waar een dergelijke drooglegging niet haalbaar is ook toegepast worden. Gewenst is: in de overige 80% van het oppervlakte eveneens een voor weidevogels meer optimale drooglegging in combinatie met minimaal 1 ha plas-dras per 100 ha oppervlakte.
- 4 Oppervlakte en ruimtelijke samenhang structuur – en kruidenrijk kuikenland: minimaal 20 ha per 100 ha beheerd gebied bestaat uit kuikenland. Daarnaast dient er ten minste 1,4 ha kuikenland

per broedpaar scholekster, kievit of wulp aanwezig te zijn. Per broedpaar is er minimaal 0,7 ha (50% van het totale kuikenland) kruidenrijk. Gewenst is: minimaal 1,4 ha kuikenland per broedpaar, waarvan 100% van het kuikenland bestaat uit kruidenrijk grasland.

- 5 Rustperiode tijdens broedseizoen en uitgestelde maaidatum: tijdens het broedseizoen wordt een rustperiode gehanteerd waarbij pas gemaaid wordt als de (meeste) jongen vliegvlug zijn. Een richtlijn is 1 april tot 15 juni. De in het beheerde gebied liggende maaisland, riet en opgaande landschapselementen mogen in het broedseizoen niet bewerkt, gemaaid of gesnoeid worden. Gewenst is: een rustperiode, eventueel met extensieve beweiding, tussen 1 april en 15 juli.
- 6 Aangepast beheer op bouwlandpercelen: op bouwland broedende weidevogels mogen tijdens de broedperiode geen bewerkingen plaatsvinden. Langs bouwlandpercelen zijn teeltvrije stroken aanwezig.
- 7 Natuurvriendelijke oevers. Gewenst is: per 100 ha bevindt zich langs minimaal 15% van de slootlengte natuurvriendelijke oevers, waarbij oevers in verbinding met elkaar staan en geen of nauwelijks riet aanwezig is.

Begrenzing van dit leefgebied: naar kerngebieden voor weidevogels

Ondanks alle inspanningen om weidevogels te beschermen, is hun aantal de laatste decennia sterk afgenomen. Bij ongewijzigd beleid zal dit zich voortzetten. Om de achteruitgang van weidevogels tegen te gaan en de financiële middelen voor weidevogelbeheer effectief te besteden, heeft de provincie Noord-Holland gekozen voor de kerngebiedenbenadering. Deze aanpak is gebaseerd op jarenlang wetenschappelijk onderzoek, dat beoogt de meest kansrijke gebieden voor weidevogels te selecteren en deze optimaal te beheren⁵. Binnen het leefgebied open grasland zijn die omstandigheden niet overal optimaal. Daarom wil de provincie binnen het leefgebied het kappen van bosjes door grondeigenaren stimuleren. Grondeigenaren en de waterbeheerder worden tevens gestimuleerd om te investeren in maatregelen om het grondwaterpeil te brengen op tenminste 25 centimeter onder maaiveld in veengebieden, 35 centimeter onder maaiveld in klei-op-veengebieden en 50 centimeter onder maaiveld in kleigebieden. Wij zijn voornemens hiertoe in de loop van 2015, een subsidieregeling te introduceren. Kortom: de kerngebiedenbenadering betekent méér doen, in minder gebieden.

5) Alterra: Weidevogelkerngebieden in Noord-Holland (2453, 2013) en Kerngebieden voor weidevogels in de praktijk (2509, 2014).

De kerngebieden vormen de leefgebieden voor de kritische soorten zoals de grutto (op de beheertypenkaart A11.01); de scholeksterleefgebieden vormen de leefgebieden van de niet-kritische soorten (op de beheertypenkaart A11.02)⁶. Bij de selectie van kerngebieden zijn de grutto, tureluur en slobbeend als indicatorsoorten gekozen: drie soorten van de natte kruidenrijke graslanden met een late maaidatum. Voor het bepalen van de kerngebieden is gebruik gemaakt van soortspecifieke grenswaarden: voor slobbeend tenminste 3 broedparen per 100 hectare, voor grutto tenminste 15 broedparen per 100 hectare, voor tureluur tenminste 10 broedparen per 100 hectare en tezamen tenminste 28 broedparen per 100 hectare. Ook heeft een kerngebied een minimale grootte van 100 hectare, met enkele uitzonderingen van 50 hectare. De minimale openheid is 400 meter, terwijl meer dan 600 meter optimaal is. Bij de selectie van scholeksterleefgebieden zijn die gebieden geselecteerd met minimaal 10 broedparen scholekster per 100 hectare.

Het leefgebied open grasland vertoont op onderdelen overlap met het leefgebied natte dooradering. Maatregelen zoals het aanleggen van natuurvriendelijke oevers, plas-drasgebieden en overwinteringsplaatsen voor amfibieën en vissen, het verbinden van polderpeilvakken (om migratiemogelijkheden voor watergebonden soorten te verbeteren) en het toepassen van een natuurlijk waterpeil zijn voor soorten in beide leefgebieden van belang.

4.3.2 Leefgebied 'Open akker'

Beschrijving van het leefgebied en de soorten die er voorkomen
Het leefgebied open akker bestaat uit landschappen met overwegend bouwland: akkers waarop gewassen zoals granen, aardappels, suikerbieten of vollegroondsgroenten worden verbouwd. De akkers zijn doorsneden met bermen, sloten en meer of minder opgaande begroeiing. Nederland kent verschillende soorten akkerbouwgebieden, variërend van halfopen met veel opgaande landschapselementen, naar open met weinig opgaande elementen (zie ook paragraaf 4.3.3 over het leefgebied 'droge dooradering').

De open akker is het leefgebied van akkervogels. Het betreft soorten die zich (in zekere mate) hebben aangepast aan de dynamiek van de hedendaagse agrarische bedrijfsvoering. Sommige soorten komen alleen in de zomer in akkerbouwgebieden voor (trekvogels zoals de gele kwikstaart en grauwe kiekendief); andere verblijven jaarrond in Nederland

(scholekster, patrijs, blauwe kiekendief, veldleeuwerik) of zijn typische wintergasten in akkerbouwgebieden (gorzen, ruigpootbuizerd). De soorten profiteren van akkers met veel granen en zaden, die op hun beurt muizenpopulaties aantrekken, die weer voedsel verschaffen voor roofvogels. Een soort als Kievit kent z'n zwaartepunt in het open grasland, maar komt ook relatief veel in open akker voor. In onderstaande tabel staat de selectie van de soorten die kenmerkend zijn voor dit leefgebied, welke door agrarisch natuur- en landschapsbeheer worden ondersteund en waarvoor Nederland een internationale verantwoordelijkheid heeft.

Tabel 2: Soorten open akker

Kievit (brv)	Kerkuil (brv)
Scholekster (brv)	Ruigpootbuizerd (nbrv)
Gele kwikstaart (brv)	Velduil (brv)
Veldleeuwerik (brv)	Veldleeuwerik (nbrv)
Patrijs (brv)	Kneu (brv)
Geelgors (nbrv)	Kleine zwaan (nbrv)
Ringmus (brv)	Torenvalk (brv)

brv=broedvogel   nbrv= geen broedvogel

Doelen voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Het agrarisch natuur- en landschapsbeheer in dit leefgebied is gericht op de beschikbaarheid van voldoende voedsel in de vorm van zaden, insecten en muizen (jaarrond), veilige broedgebieden en rustgebieden in de winter. Ook akkervogels hebben de laatste decennia sterk te lijden gehad van intensivering van de agrarische productie. Zowel geschikte broedlocaties als voedselaanbod staan onder druk door dichtere en homogener vegetatie, wijziging van teelten (maïs in plaats van granen), verbeterde oogstmethoden (minder 'verspilling' van granen), de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen (minder insecten en onkruiden), vervroegen van oogstdata en het eerder bewerken en/of opnieuw inzaaien van de grond na de oogst. Ten slotte heeft de toename van het areaal grasland in akkerbouwgebieden lokaal een sterk negatief effect op een aantal akkervogels, vooral veldleeuwerik en gele kwikstaart, omdat hun nesten in grasland frequent worden uitgemaaid. Grasland vormt op die manier een ecologische val voor deze grondbroedende vogels, die daardoor meer en meer tot akkervogels worden gerekend.

Voor zowel broedende als overwinterende akkervogels dient het gebied waar beheer plaatsvindt voldoende

⁶ Landschap Noord-Holland heeft in samenwerking met de (agrarische) beheerders het eerdere onderzoek van Alterra met gebiedskennis aangevuld: LNH, Kerngebieden weidevogels Noord-Holland en een voorstel voor scholeksterleefgebieden (14-021, 2014).

openheid, connectiviteit en omvang te hebben (beheer in gebieden met een omvang van 500 ha heeft de voorkeur). Maatregelen ten behoeve van voedselaanbod zijn onder andere het inzaaien van extensief beheerde stroken met kruidenrijke gras- of graanmengsels, het laten 'overwinteren' van stoppelvelden (graan, aardappel) en de aanleg van kruidenrijke en natuurvriendelijke oevers, slootranden en poelen. Door het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te stoppen of verminderen, bijvoorbeeld aan de buitenste rand van een akker maar bij voorkeur op een groter areaal, ontstaan insecten- en kruidenrijke zones. Grootschaliger maatregelen betreffen het braakleggen van terreinen, het verbouwen van zomergranen in plaats van wintergranen en het verbouwen van luzerne in plaats van gras. Maatregelen ten behoeve van het broedsucces omvatten het beschermen van nesten (blauwe kiekendief) of het uitstellen van maaien om nesten en jongen te ontzien (velduil). Dit is overigens alleen zinvol als in de nabijheid van deze nesten ook de voedselvoorziening op peil is gebracht. Voor het garanderen van voldoende broedsucces voor veldleeuwerik en gele kwikstaart dienen beheermaatregelen uitgevoerd te worden in de nabijheid van grasland. Om van grasland geen ecologische val te maken, is het noodzakelijk dat wanneer maatregelen op open akker worden genomen in mozaïeken met grasland, ook uitgesteld maaibeheer van dat grasland wordt toegepast (minstens acht weken tussen maaibeurten). Naburig grasland dient bijvoorbeeld als broedplek voor de veldleeuwerik.

Begrenzing van dit leefgebied

De begrenzing van dit leefgebied is primair geconcentreerd tot de gebieden waar de patrijs voorkomt. Daar waar de omstandigheden voor de patrijs gunstig zijn profiteert ook een aantal andere doelsoorten voor dit leefgebied. Omdat op Texel relatief veel andere akkervogels voorkomen (zowel in de zomer als winter: velduil, torenvalk, ransuil, kerkuil, ruigpootbuizerd, gele kwikstaart en veldleeuwerik) is ook Texel begrensd als leefgebied. Daarnaast zijn enkele polders (nabij Lutjewinkel en nabij Stompertoren in de Schermer) begrensd, omdat daar relatief veel andere akkervogels voorkomen. Een zone van 6 kilometer rondom de Luchthaven Schiphol is uitgesloten van de begrenzing, omdat hier vogels een gevaar kunnen opleveren voor de vliegveiligheid.

4-3.3 Leefgebied 'Droge dooradering'

Beschrijving van het leefgebied en de soorten die er voorkomen
Het leefgebied droge dooradering is een half-open tot besloten landschap met aan elkaar grenzende (kleinschalige) akkers, graslanden, laanbeplanting,

singels, hout- en tuunwallen, heggen en hagen, struweelranden, dijken en slaperdijken, bermen van wegen en paden, steilrandjes en ruigtezomen. In de herfst, winter en het vroege voorjaar zijn stoppelvelden aanwezig. Kleinere, geïsoleerde wateren die verspreid in deze gebieden voorkomen (poelen, kleine vennen en kleine doorbraakkolken) worden ook gerekend tot dit leefgebied. De aanwezigheid hiervan is van belang voor amfibieën (kikkers, salamanders en padden) en libellen. Het leefgebied herbergt soorten die er foerageren, maar ook broedvogels die er broeden maar buiten het leefgebied foerageren. Andere soorten gebruiken de droge dooradering ter oriëntatie in het landschap. In onderstaande tabel staat de selectie van de soorten die kenmerkend zijn voor dit leefgebied, welke door agrarisch natuur- en landschapsbeheer worden ondersteund en waarvoor Nederland een internationale verantwoordelijkheid heeft.

Tabel 3: Soorten droge dooradering

Kneu (brv)	Ransuil (brv)
Braamsluiper (brv)	Patrijs (brv)
Grote Lijster (brv)	Keep (nbrv)
Zomertortel (brv)	Bunzing
Spotvogel (brv)	Geelgors (nbrv)
Torenvalk (brv)	

brv=broedvogel   nbrv= geen broedvogel

Doelen voor het beheer in dit leefgebied

Het agrarisch natuur- en landschapsbeheer in dit leefgebied is gericht op het geschikt houden, of snel te maken, van de condities voor een duurzaam voortbestaan van de soorten waarvoor dit leefgebied is aangewezen. Van belang hierbij zijn opgaande landschapselementen (ruigte en struweel) en wateren, zodat ongestoord uitwisseling tussen de deelgebieden kan optreden. Periodiek onderhoud of herplant van opengevallen 'gaten' draagt hieraan bij, zodat er voldoende omvang en connectiviteit gehandhaafd blijft. Beheeractiviteiten zijn gericht op het creëren van voldoende voortplantings- en schuilgelegenheid. Voorts dienen maatregelen gericht te zijn op voedselbeschikbaarheid aangrenzend aan de droge dooradering. Qua teelt is een bouwplan gedomineerd door akkerbouw, met een relatief klein aandeel grasland en maïs, gunstig. Beperkt of geen gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in een strook aan beide kanten van de dooradering, is zeer behulpzaam.

Begrenzing van dit leefgebied

De begrenzing van dit leefgebied is, mede gelet op het beperkte budget, geconcentreerd tot de gebieden waar de kneu voorkomt, aangezien dit een kenmerkende soort is voor dit leefgebied in Noord-Holland. Daar

waar de omstandigheden voor de kneu gunstig zijn profiteert ook een aantal andere doelsoorten.

4.3.4 Leefgebied 'Natte dooradering'

Beschrijving van het leefgebied en de soorten die er voorkomen

Het leefgebied van natte dooradering bestaat uit natte elementen binnen het agrarisch cultuurlandschap: sloten, poelen, beken, moerasjes en plas-dras-percelen. Natte dooradering houdt echter niet op bij de waterlijn. Ook de oeverranden, bermen en plas-draszone vormen onderdeel van dit leefgebied en zijn belangrijk voor de soorten die hier voorkomen, omdat de geleidelijke gradiënt van nat naar droog zorgt ervoor zorgt dat er voor verschillende soorten gunstige habitats zijn, die kunnen fungeren als paaiplaats, foerageergebied of landhabitat. In onderstaande tabel staat de selectie van de soorten die kenmerkend zijn voor dit leefgebied, welke door agrarisch natuur- en landschapsbeheer worden ondersteund en waarvoor Nederland een internationale verantwoordelijkheid heeft.

Tabel 4: Soorten natte dooradering

Rugstreeppad	Zwarte stern (brv)
Watersnip (nbrv)	Bittervoorn
Zomertaling (brv)	Kleine modderkruiper
Noordse woelmuis	

brv=broedvogel   nbrv= geen broedvogel

Doelen voor het beheer in dit leefgebied

Het agrarisch natuur- en landschapsbeheer in dit leefgebied is gericht op het geschikt houden, of snel te maken, van de condities voor een duurzaam voortbestaan van de soorten waarvoor dit leefgebied is aangewezen. Van belang hierbij is dat waterkwaliteit, hydrologie en hydromorfologie (de aanwezigheid van nat-droog-gradiënten) toereikend zijn. Daarnaast moet het gebied van voldoende omvang en connectiviteit zijn en moet verstoring beperkt zijn. Vegetatierijke oeverzones en vegetatierijke watergangen zijn belangrijk. Een dichte vegetatie is belangrijk tegen predatie; oevervegetatie moet blijven staan in de buurt van diepe delen van de watergang, omdat zich hier overwinteringsplaatsen bevinden. Beperkt of geen gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en beperking van meststoffen, zeker in een strook aan beide kanten van de dooradering, is zeer behulpzaam.

Het maai- en baggerbeheer is maatwerk om de soorten voldoende voedsel, schuilplekken en rust te bieden. Zo hebben bittervoorns voor hun voortplanting zoetwatermosselen nodig. Bij baggerwerkzaamheden moet daarmee rekening worden gehouden, door bagger- en schoningswerkzaamheden te faseren, te

baggeren met baggerpomp zonder vleugels en zoetwatermosselen uit de bagger terug te zetten. De periode van mei tot augustus is de meest kwetsbare periode voor de bittervoorn; schoning van sloten gebeurt bij voorkeur pas in september. Bij het beheer van het leefgebied van de zwarte stern is onder meer van belang dat een rustperiode in acht wordt genomen (van april tot augustus), waarin geen bewerkingen plaatsvinden (niet maaien, bemesten etc.), nesten worden beschermd en nestgelegenheid wordt gecreëerd met vlotjes (nestvlotjes uitleggen in april en na augustus verwijderen).

Begrenzing van dit leefgebied

De begrenzing van dit leefgebied is, mede gelet op het beperkte budget, geconcentreerd tot de wateren en aangrenzende oevers waar de bittervoorn voorkomt, aangezien dit een kenmerkende soort is voor dit leefgebied in Noord-Holland. Daar waar de omstandigheden voor de bittervoorn gunstig zijn profiteert ook een aantal andere doelsoorten. Een aantal soorten van dit leefgebied is tevens opgenomen als doelsoort van het leefgebied 'open grasland' en kan ook op die manier worden ondersteund.

4.4 BEHEERDOELEN LEEFGEBIED 'CATEGORIE WATER' (AGRARISCH WATERBEHEER)

Beschrijving van het leefgebied

Agrarisch waterbeheer kan een belangrijke bijdrage leveren aan verbetering van de waterkwantiteit en waterkwaliteit en aan natuur- en landschapsdoelen. Door opname van bovenwettelijke maatregelen voor agrarisch waterbeheer in de Catalogus Groenblauwe Diensten (Thema-VI, "Blauwe diensten op landbouwgronden") zijn de waterschappen in de gelegenheid om - via de provincie - aan agrarische collectieven een subsidie te verstrekken voor deze maatregelen, zonder dat dit als ongeoorloofde staatssteun wordt aangemerkt. Om deze reden is het agrarisch waterbeheer onderdeel van dit Natuurbeheerplan. Het is wenselijk dat de collectieven en de waterschappen overleg voeren ten behoeve van een nadere invulling en prioritering van de gewenste agrarische waterbeheerdiensten.

Doelen voor het beheer in dit leefgebied

Het agrarisch waterbeheer is gericht op het bereiken van een goede toestand van al het water conform de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het realiseren van een robuust, duurzaam en klimaatbestendig watersysteem. Hoewel de opgaven per waterschap verschillen, zijn de volgende doelen in alle gevallen relevant:

- het beschikbaar stellen van agrarische gronden voor waterberging bij veel neerslag en het

vasthouden van water bij droogte, om waterproblemen elders in het watersysteem te voorkomen;

- het op een zodanige wijze inrichten en/of beheren van waterlopen en oevers - afgestemd op de gebiedsfuncties - dat een toekomstbestendig, duurzaam watersysteem ontstaat;
- het op een zodanige wijze beheren van het grond- en/of oppervlaktewaterpeil, dat een optimale situatie ontstaat voor waterkwantiteit en waterkwaliteit. Het gaat hierbij om drie hoofddoelstellingen: 1) het vergroten van het bergend vermogen in de bodem of in het oppervlaktewatersysteem; 2) het realiseren van een optimaal peilbeheer; 3) het verbeteren van de waterkwaliteit;
- groene zuivering: het beperken van de belasting van grond- en oppervlaktewater met verontreinigende stoffen vanuit de agrarische sector, zowel door het nemen van maatregelen aan de bron als end of pipe-maatregelen;
- duurzaam bodembeheer: het beperken en voorkomen van af- en uitspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar het grond- en oppervlaktewater.

Separaat hiervan bestaan ook subsidiemogelijkheden (die niet onder de beheermaatregelen vallen) ten behoeve van waterdoelen voor innovatieve maatregelen (POP art. 17a) en niet-productieve investeringen (POP art. 17d2). Kaders hiervoor moeten nog worden ontwikkeld.

Begrenzing van dit leefgebied

De begrenzing van dit leefgebied bestaat uit geheel Noord-Holland, met uitzondering van gebieden die vallen binnen de begrenzing van 'bestaand bebouwd gebied' en het NNN. Voor dit ruime zoekgebied is gekozen vanwege de systeembenadering die bij agrarisch waterbeheer nadrukkelijk aan de orde is: water stroomt.

4-5 BEOORDELING GEBIEDSAANVRAGEN VAN AGRARISCHE COLLECTIEVEN

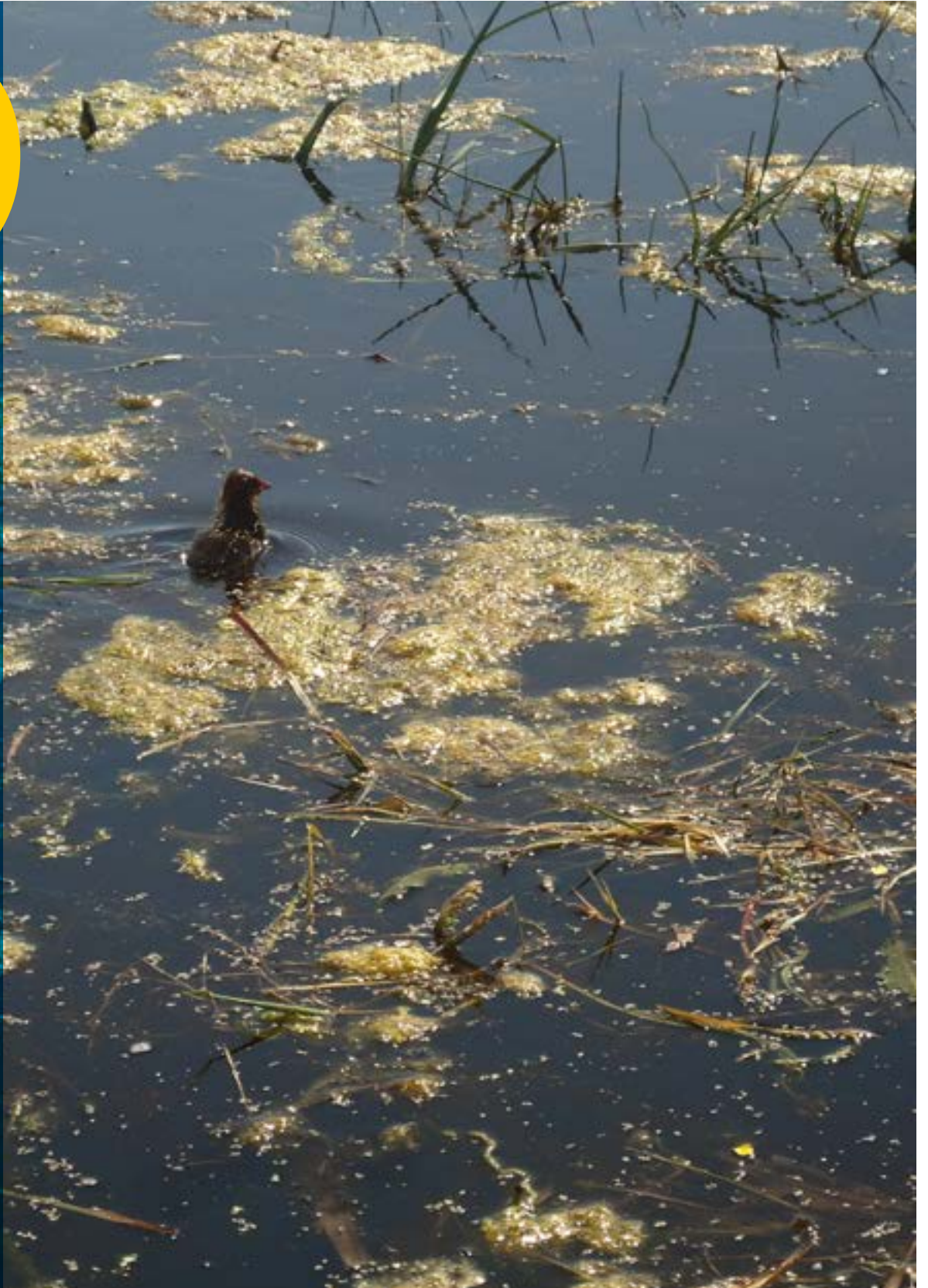
In opdracht van de provincie toetst RVO.nl de gebiedsaanvragen van agrarische collectieven aan conformiteit met Europese regelgeving. Hierbij let RVO.nl op:

- 1 de begrensde leefgebieden (open grasland, open akker, natte dooradering, droge dooradering en categorie water) in de kaarten bij dit Natuurbeheerplan;
- 2 de onderstaande tabel, die aangeeft welke beheerfuncties en dientengevolge daarmee samenhangende beheermaatregelen opgenomen kunnen worden in de gebiedsaanvraag.

Leefgebied	Beheerfuncties
Leefgebied open grasland	Creëren foerageergebied
	Verschralen
	Creëren nat biotoop
	Optimaliseren broed- en opgroeimogelijkheden
	Optimaliseren nestbescherming
	Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden
Leefgebied open akker	Creëren foerageergebied
	Verschralen
	Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden
Leefgebied natte dooradering	Creëren foerageergebied
	Verschralen
	Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden
Leefgebied droge dooradering	Creëren foerageergebied
	Verschralen
	Optimaliseren voortplantingsmogelijkheden
Categorie water	Waterberging
	Bufferzone
	Verbeteren waterkwaliteit
	Vernatting
	Water vasthouden

FINANCIËN

5.1 FINANCIERING VAN NATUUR- EN LANDSCHAPSBEHEER

De financiering van het natuur- en landschapsbeheer beschouwen wij nadrukkelijk als een gedeelde verantwoordelijkheid van de overheid en de beheerders. Nederland kent geen wettelijke regeling voor de financiering van het natuur- en landschapsbeheer: verschillende partijen leveren een bijdrage. Sinds 2000 verstrekken de provincies langjarige subsidiebeschikkingen aan beheerders voor het natuur- en landschapsbeheer.

Subsidiebeschikkingen voor beheer (via de SVNL-regeling) hebben een looptijd van zes jaren; subsidiebeschikkingen voor functiewijziging (via de SKNL-regeling) kennen een kwalitatieve en financiële verplichting van dertig jaren; eenmalige investeringen in de natuurlijke of landschappelijke kwaliteit (eveneens via de SKNL-regeling) hebben doorgaans een looptijd van één of enkele jaren. Op de verplichtingen en de dekking van de SKNL-regeling wordt in dit Natuurbeheerplan niet nader ingegaan; dit maakt deel uit van het jaarlijks door Provinciale Staten vast te stellen Programma Groen.

Een meerjarenprognose van alle uitgaven van het natuur- en landschapsbeheer is opgenomen in onderstaande tabel. Deze meerjarenprognose is gebaseerd op besluiten die door Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten zijn genomen, zoals de provinciale begrotingen, afgegeven subsidiebeschikkingen en recente subsidieplafonds. Bij het berekenen van de meerjarenprognose is uitgegaan van een gefaseerde verdere afronding van het NNN (tot en met 2027 met circa 250 hectare per jaar), waardoor de beheerlasten jaarlijks stijgen. Daarnaast is ervan uitgegaan dat het, ook in de toekomst, beleidsmatig gewenst blijft om het NNN in (gesubsidieerd) beheer te houden. De meerjarenprognose is opgezet volgens het baten/lasten-stelsel.

In 2014 zijn subsidiebeschikkingen afgegeven voor:

- 27.883 hectare voor natuurbeheer
- 21.818 hectare voor agrarisch natuurbeheer
- 30 hectare voor landschapsbeheer
- 1.355 hectare met functiewijziging (deels in beheer, deels nog in te richten)

Naast het SNL draagt de provincie nog bij aan de recreatieschappen en zijn er nog drie provinciale regelingen die betrekking hebben op natuur- en landschapsbeheer (zie paragraaf 3.7).

Ook de administratieve uitvoering van het SNL is onderdeel van de meerjarenprognose. Provincies en Rijk dragen samen bij aan de uitvoeringskosten van RVO.nl. De provincies dragen daarnaast bij aan monitoringskosten (zie paragraaf 3.8.2) en aan

uitvoeringskosten die gemaakt worden door het In-terprovinciaal Overleg (IPO) en haar uitvoeringsorganisatie BJI12. Ten slotte hebben Rijk en provincies afgesproken een bedrag van 1% van de Europese cofinanciering via het POP3-programma, te reserveren voor eventuele boetes die de Europese Commissie kan opleggen ingeval van niet-naleving van Europese regelgeving ('apurement'). Dit is een inschatting; de werkelijke hoogte van eventuele boetes is niet vooraf in schatten.

5.2 HOOGTE VAN DE SUBSIDIE

Omdat niet alle natuur en landschap even duur is om te beheren, werkt het SNL op basis van standaardnormkosten voor verschillende beheertypen. Het subsidietarief voor natuurbeheer is 84% (bij beschikkingen van vóór 2012) respectievelijk 75% (bij beschikkingen vanaf 2012) van de standaardnormkosten. Deze standaardnormkosten worden jaarlijks opnieuw berekend, op basis van een actualisatie van de kosten van handelingen en materialen. Aanvullend hierop ontvangen de natuurbeheerders vanaf 2014 een opslag (gebaseerd op de consumentenprijsindex) voor kostenstijgingen gedurende de looptijd van de beschikking. De beheerlasten die niet door een subsidie worden gedekt, dient de beheerder zelf te bekostigen, bijvoorbeeld uit opbrengsten uit de terreinen. In natuurgebieden waarvoor een SVNL-subsidie beschikbaar wordt gesteld is toegangsheffing niet toegestaan.

De subsidie voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt grotendeels gebaseerd op de gedeerde inkomsten in de agrarische bedrijfsvoering ten gevolge van beheermaatregelen. De agrarische collectieven kunnen de landelijke, volgens Europese regels berekende tarieven gebruiken om overeenkomsten met hun leden te sluiten.

5.3 BETALINGSRITME

Een SVNL-subsidiebeschikking heeft een looptijd van zes kalenderjaren. De verplichtingen voor beheer lopen vanaf 1 januari t/m 31 december. De SVNL-regeling bepaalt dat betaling van de subsidie na de uitvoering van het beheer plaatsvindt, doorgaans in januari. De eerste vijf jaar is de betaling een voorschot op de definitieve vaststelling van de subsidie na het zesde jaar. De beheerders worden betaald door de uitvoeringsorganisatie RVO.nl, die deze betalingen declareert bij de provincie. De Europese cofinanciering uit het POP3-programma wordt door RVO.nl geïncasseerd en verrekend met de betalingen namens de provincies.

Tabel 2. Meerjarenprognose⁸ financiering natuur-, landschaps- en recreatiebeheer

Bedragen zijn in € mln.

Uitgaven Natuurbeheer	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
SVNL-N en SN	9,91	14,69	10,32	10,91	11,41	11,68	11,98	13,01
Beschikkingen uit 2010	0,03							
Beschikkingen uit 2011	4,62	4,62						
Beschikkingen uit 2012	0,02	0,02	0,02					
Beschikkingen uit 2013	0,34	0,34	0,34	0,34				
Beschikkingen uit 2014	4,40	4,05	4,05	4,06				
Openstelling 2015	0,16	0,16	0,16	0,16	0,16			
Continuering aflopende beschikkingen	0,04	5,02	5,05	5,42	10,10	10,30	10,64	11,64
Groei NNN (Programma Groen)	0,29	0,49	0,71	0,92	1,15	1,38	1,33	1,37
Uitgaven Agrarisch Natuurbeheer	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
SVNL-A	11,14	6,60	6,63	6,64	6,58	6,58	7,91	7,91
Beschikkingen uit 2010	0,38							
Beschikkingen uit 2011	0,00	0,01						
Beschikkingen uit 2012	0,06	0,06	0,06					
Beschikkingen uit 2013	0,04	0,04	0,04	0,05				
Openstelling collectief 2015	4,13							
Openstelling overig 2014	0,21	0,21	0,21	0,21				
Openstelling overig 2015	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05			
Openstelling 2016-2021	6,26	6,21	6,21	6,21	6,21	6,21		
Continuering volgens Natuurpact		0,01	0,06	0,11	0,32	0,37	7,91	7,91
Uitgaven Landschapsregelingen	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Landschapsregelingen	0,55	0,55	0,56	0,38	0,38	0,38	0,38	0,38
ROL/RAL-regeling Texel	0,17	0,17	0,18					
Stimuleringsregeling landschap	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30
Stimuleringsregeling soortenbeheer	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08	0,08
Uitgaven Recreatieschappen	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Recreatieschappen	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75
Spaarnwoude	1,24	1,24	1,24	1,24	1,24	1,24	1,24	1,24
Alkmaarder- en Uitgeestermeer	0,69	0,69	0,69	0,69	0,69	0,69	0,69	0,69
Twiske Waterland	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25
Geestmerambacht	0,39	0,39	0,39	0,39	0,39	0,39	0,39	0,39
Plassengebied Loosdrecht	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45	0,45
Groengebied Amstelland	0,73	0,73	0,73	0,73	0,73	0,73	0,73	0,73
Uitgaven Organisatiekosten	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
SNL en organisatiekosten	2,26	1,12	1,12	1,12	1,07	1,07	1,07	1,07
Uitvoering collectief/GC	0,39							
IPO/BIJ12	0,67	0,61	0,61	0,61	0,61	0,61	0,61	0,61
Monitoring	0,38	0,38	0,38	0,38	0,38	0,38	0,38	0,38
RVO.nl	0,69							
POP3 apurement 1%	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03
Overige kosten	0,11	0,10	0,10	0,10	0,05	0,05	0,05	0,05
Uitgaven Totaal	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Natuur-, landschap en recreatie	28,60	27,71	23,38	23,79	24,20	24,46	26,09	27,12
Natuurbeheer SNL	9,91	14,69	10,32	10,91	11,41	11,68	11,98	13,01
Agrarisch natuurbeheer SNL	11,14	6,60	6,63	6,64	6,58	6,58	7,91	7,91
Landschapsregelingen provincie	0,55	0,55	0,56	0,38	0,38	0,38	0,38	0,38
Bijdrage Recreatieschappen	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75	4,75
Organisatiekosten SNL	2,26	1,12	1,12	1,12	1,07	1,07	1,07	1,07

8) Op basis van opgave RVO.nl, peildatum 31 december 2014, versie 11 maart 2015.

GEBIEDSBESCHRIJVINGEN

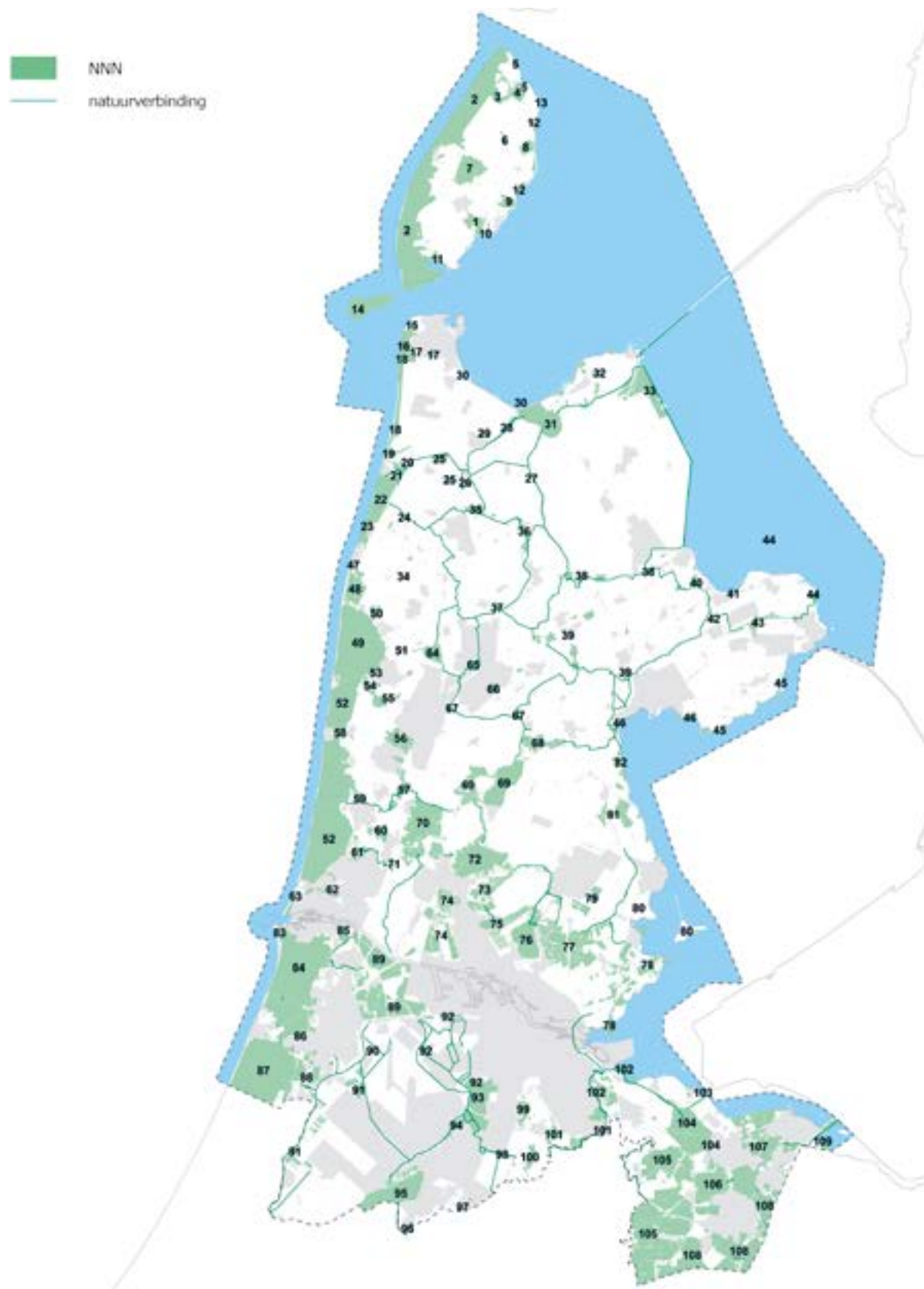
6

De gebiedsbeschrijvingen bevatten een nadere beschrijving en toelichting op de natuur- en landschapsdoelen per gebied. Deze beschrijvingen zijn onder andere van belang voor het bepalen van de 'wezenlijke kenmerken en waarden' van een gebied.

Tot de wezenlijke waarden en kenmerken van de verschillende gebieden horen naast de natuurdoelen,

ook de recreatiedoelen. Immers, van oudsher worden natuurterreinen ook gebruikt voor recreatieve doeleinden. Diverse gebieden zijn zelfs ingericht met het oogmerk als recreatiegebied te dienen, en zijn nadien deel geworden van het Natuurnetwerk Nederland. Het NNN is daarmee, in oppervlakte, het grootste recreatiegebied van Nederland. De recreatieve toegankelijkheid van het NNN wordt door de

beheerder afgestemd op de mogelijkheden die er zijn, waarbij de bescherming van de natuurwaarden het uitgangspunt vormt. In gebieden met een primaire natuurdoelstelling zijn eenvoudige recreatieve voorzieningen vaak onderdeel van dat gebied. In gebieden met primaire recreatieve doelstelling zijn intensiever vormen van recreatie mogelijk, zoals festivals en de daarbij behorende voorzieningen. Alleen wanneer de natuurwaarden in een gebied zeer kwetsbaar zijn, kan een gebied worden afgesloten. In de gebiedsbeschrijvingen staat een nadere toelichting op de recreatieve mogelijkheden van de verschillende NNN-gebieden.

6.1 TEXEL

Beschrijving van natuur en landschap

Texel is een eiland met veel variatie in bodem, hoogte en watertypen en daardoor een grote verscheidenheid aan bijzondere planten en dieren. Het gebied grenst aan de grootste natuurgebieden van Nederland: de Noordzee en Waddenzee. In de Waddenzee zorgen eb en vloed voor landschapsvormende processen, zoals het opslibben en erosie en de kenmerkende flora en fauna. De duinen zijn aaneengesloten en herbergen een grote variatie aan vegetatietypen en dieren. De overgang van duin naar polder is meestal scherp, maar op enkele plaatsen bestaat nog steeds een glooiende overgang van zoet duinwater naar brak polderwater en de bijbehorende variatie van levensgemeenschappen.

Op het 'Oude Land' is de aanwezigheid van keileemopduikingen een kenmerkend landschappelijk, ecologisch en aardkundig verschijnsel. De hoge keileemopduikingen rond de Hoge Berg, Oosterend en Den Hoorn vormen de basis van de grote verscheidenheid in watertypen, plantengroei en waterdieren. Het glooiende Oude Land is kleinschaliger van opbouw en minder open dan het jonge aandijkingenlandschap op zeelei. Dit komt vooral door de verspreid liggende beplantingselementen zoals houtwallen, bosjes, eendenkooien, singels en struweelhagen. In het aandijkingenlandschap gaat het vooral om erfbeplantingen rond boerderijen.

Natuur- en landschapsdoelen

De duinen, de overgangen naar het polderland, een aantal orchideeën- en weidevogelrijke graslanden en enkele brakwatergebieden maken deel uit van het Europese natuurnetwerk Natura2000. Voor de duinen bestaat een belangrijke opgave om de beheercondities voor de duingraslanden en het broedbiotoop van blauwe kiekendief, velduil en tapuit op orde te brengen. Voor de vochtige valleien, moerassen en

duinwateren, de noordse woelmuis en het broedbiotoop van roerdomp en lepelaar moeten zowel water- als beheercondities worden verbeterd. De Waddenzee is het grootste Nederlandse Natura2000 gebied. Kernopgaven voor de Waddenzee die Texel raken zijn behoud van ongestoorde broedplaatsen voor kluut, bontbek- en strandplevier en voedsel en hoogwatervluchtplaatsen voor bonte strandloper, rosse grutto, scholekster, kanoet en eidereend.

Voor de Waddenzee zijn rust en openheid bepalend. In de duinen zijn er mogelijkheden voor natuurontwikkeling door grondwaterpeilverhoging, herstel van duinrellen, uitstuiving, omvorming van naaldbos en begrazing. Voor het keileemlandschap gaat het om handhaving van reliëf en relatieve kleinschaligheid en beheer, herstel en aanleg van landschapselementen zoals tuinwallen, drinkputten (kolken), dijken en bosjes. In het aandijkingenlandschap staan handhaving van rust en ruimte centraal. De aandacht gaat in ecologische zin vooral uit naar de benutting van brakke en zoete kwel, herstel van grasland in de duinzoom en ecologisch beheer langs bermen en wateren. Van belang is optimalisatie van het beschikbare water. In het agrarisch gebied wordt gestreefd naar behoud van bloemrijke graslanden en weidevogels. Langs akkerranden worden kruidenrijke randen aangelegd. Drinkputten of kolken en tuinwallen zijn kenmerkende landschapselementen en worden hersteld en onderhouden.

Beschrijving per gebied

1 Hoge Berg

Landschapsreservaat gericht op behoud en herstel van door schapen begraasde kruidenrijke graslanden met tuinwallen en drinkputten (kolken).

2 Duinen

Aaneengesloten duingebied gericht op behoud en herstel van droge duingraslanden en vochtige valleien. In de duinzoom en voormalige landbouwenclaves worden gronden verworven en ingericht om de gradiënt van duin naar polder te herstellen en het afstromende duinwater beter te benutten.

3 Hanenplas

Restant van een niet vergraven stuk duinzoom op de overgang naar de polder. Voormalige landbouwenclave, die wordt ingericht voor natuurontwikkeling. Het gebied sluit aan op de Roggesloot en Dorpszicht en dit geheel verbindt de Noordzee en Waddenzee met alle kenmerkende levensgemeenschappen.

4 Roggesloot en Dorpszicht

Kreek met brakwaterlevensgemeenschap en orchideeënrijk hooiland, bloemrijke gras- en rietlanden met veel brakwatersoorten.

5 Polder Wassenaar, 't Visje en Zeeburg

In Polder Wassenaar en 't Visje komt de overgang van duin naar polder tot uiting in de bloemrijke graslanden en kruidenrijke rietlanden. Het graslandbeheer in Zeeburg richt zich op de opvang van rotganzen. Alle gebieden functioneren als pleisterplaats voor overtuigende vogels.

6 Hoogezandskil

Voormalige kreek met brede rietkraag en brakwaterplanten en -dieren.

7 Waal en Burg

Complex van brakgrasland en orchideeënrijk hooiland en hoge dichtheden broedende weidevogels. Samen met De Bol de belangrijkste groeiplaats van harlekijnorchis in West-Europa. Verwerving en inrichting van nieuwe percelen zijn gericht op het vormen van een beheereenheid met een eigen watersysteem.

8 De Bol

Complex van brakgrasland en orchideeënrijk hooiland en hoge dichtheden broedende weidevogels en pleisterende watervogels. Samen met de Waal en Burg de belangrijkste groeiplaats van harlekijnorchis in West-Europa

9 Dijkmanshuizen

Complex van bloemrijk hooiland, rietland en droog en vochtig grasland. Belangrijk broedgebied voor weidevogels en pleisterende steltlopers en watervogels.

10 Eendenkooien, De Schans en hooilandreservaten

De eendenkooien en De Schans zijn vooral van landschappelijke en cultuurhistorische betekenis. Op de overgang van de Hoge Berg naar het lage polderland liggen bloemrijke hooilanden onder invloed van zowel zout als brak water.

11 Hoorder Nieuwland en De Petten

Laaggelegen polder met grote potenties voor de benutting van zoet kwelwater uit de duinen en brak kwelwater uit zee. De Petten heeft goed ontwikkelde brakke vegetaties en is een belangrijk broed- en pleistergebied voor sterns en steltlopers.

12 Waddendijk, brakwaterreservaten, Utopia, Wagejot, Minkewaal, Zandkes, Ottersaat, Ceres & Molenkolk

Keten van kleine en grotere reservaten met brak- en zoutwaterlevensgemeenschappen, brakke gras- en rietlanden en plas-dras terrein. Belangrijke broed-, voedsel- en pleistergebieden voor sterns, en andere wad- en watervogels.

13 De Schorren

Buitendijkse kwelder met schorrenvegetaties en een belangrijke functie voor broedende, rustende en foeragerende lepelaars en andere kustgebonden vogels.

14 Noorderhaaks - Razende Bol

Buitengaats gelegen zandplaat, van groot belang als rustplaats voor trekkende en foeragerende zeevogels en kustvogels. Daarnaast rustplaats voor grijze en gewone zeehond en slaapplek voor sterns en jonge aalscholvers na het broedseizoen.

6.2 KOP VAN NOORD HOLLAND

Beschrijving van natuur en landschap

De Kop van Noord-Holland grenst aan de Noordzee en Waddenzee. De duinen zijn in vergelijking met de rest van Noord-Holland smal, maar veel minder verdroogd. Het Zwanenwater en de Grafelijkheidsduinen herbergen goed ontwikkelde natte en droge duinvegetaties. In het overgrote deel van de Kop overheerst de landbouwfunctie en is het landschap grootschalig en soortenarm. Er lopen veel boezemwateren en andere brede watergangen met brede rietkragen. Door de strakke, rechtlijnige indeling en grote openheid onderscheiden aandijkingen zoals Haze- en Zijpepolder en de Wieringermeer zich van het oude land. Op sommige plekken wordt dit karakter doorbroken door eendenkooien, ringdijken, bosjes zoals Wildrijk en Ananas, voormalige krekken, doorbraakkolken, erfbeplantingen en nollen. Het landbouwkundig gebruik van de grond is zeer intensief. Op en rond het glooiende Wieringen en plaatselijk in de duinzoom bestaat meer ruimte voor bijzondere natuurwaarden zoals weidevogels, ganzenopvang en bijzondere sloot- en graslandvegetaties. In de Wieringermeer liggen het Robbenoordbos en Dijkgatsbos. Deze bossen zijn oorspronkelijk aangeplant voor houtteelt, maar het beheer richt zich nu vooral op natuurlijke processen. De bossen herbergen inmiddels een bijzondere flora en fauna. Het Schagerwad en de Kleimeer zijn reservaten waar weide- en moerasvogels in hogere dichtheden broeden. In de Kleimeer liggen enkele bloemrijke graslanden van voedselrijke kleigrond, een zeldzaam vegetatietype. In de Wieringermeer is sprake van brak kwelwater, dat komt door het intensieve landbouwkundig gebruik echter nauwelijks tot uiting komt in specifieke flora en fauna.

Natuur- en landschapsdoelen

Alle duinen in de Kop van Noord-Holland maken deel uit van het Europese natuurnetwerk Natura2000. De belangrijke opgaven vanuit Natura2000 bestaan uit het verbeteren van het beheer van kalkarme en heischrale graslanden en het broedbiotoop van de tapuit. Een andere opgave betreft het op orde brengen van de watercondities voor vochtige valleivegetaties. In het Kooibosch-Luttickduin gaat het om de verbetering van de waterhuishouding voor blauwgraslanden. De Waddenzee is het grootste Nederlandse Natura2000 gebied. Kernopgaven van Natura2000 die de Kop van Noord-Holland raken zijn behoud van ongestoorde broedplaatsen voor kluut, bontbek- en strandplevier en voedsel en hoogwatervluchtplaats voor bonte strandloper, rosse grutto, scholekster, kanoet en eidereend.

In de duinzoom gaat de aandacht vooral uit naar benutting van zoete en brakke kwel, ontwikkeling van duinrellen en vochtige en droge graslanden. Geslaagde voorbeelden van natuurherstel in de duinzoom liggen rond Den Helder, Callantsoog en Sint Maartenszee. Op Wieringen zijn veel overgangen aanwezig van nat naar droog, voedselarm naar voedselrijk en allerlei bodemkundige verschillen. Vooral de grote variatie in hydrologische gesteldheid biedt goede aanknopingspunten voor de ontwikkeling van kwelgebonden levensgemeenschappen. In de grote bossen in de Wieringermeer richt het beheer zich op natuurtechnische processen waarbij natuurlijke verjonging een centrale rol speelt.

Langs brede watergangen zijn veel ecologische verbindingen gerealiseerd in de vorm van brede rietkragen, plas-dras, nat schraalland en bloemrijke vegetaties, vaak in combinatie met waterberging. In het overige door de landbouw gedomineerde gebied richt het beleid zich op behoud en bescheiden ontwikkeling van kleine natuurelementen zoals eendenkooien, rietmoerasjes, brakwaterresten en bloemrijke graslanden. In de Zijpepolder beheren en herstellen particulieren samen met het waterschap kenmerkende houtwallen.

De betekenis van de Kop als broedgebied voor weidevogels is sterk teruggelopen. Geschikte weidevogelleefgebieden liggen op Wieringen, rond Callantsoog en delen van de Schagerkogge en Zijpepolder. In de bloembollengebieden broeden veel graspiepers, veldleeuweriken en gele kwikstaarten, alle drie zangvogels die in de traditionele weidevogelgebieden bijna zijn verdwenen.

Beschrijving per gebied

15 Huisduinerpolder

Polder waarin zowel het zoete water uit de duinen als het brakke kwelwater uit zee tot uitdrukking komt in de graslanden en sloten. Graslanden zijn een belangrijke rustplaats voor doortrekkende en pleisterende vogels en voedselgebied voor overwinterende rotganzen.

16 Grafelijkheidsduinen & Donkere Duinen

Aaneengesloten duingebied gericht op behoud en herstel van droge duingraslanden en vochtige valleien.

17 Refugium, Tuintjesweg, Hengstenpad en De Nollen

Natuurontwikkelingsprojecten met bloemrijke vochtige en droge schrale graslanden en helder duinwater.

18 Noordduinen, Mariëndal & Botgat

Duinen met goed ontwikkelde droge graslanden en belangrijk broedgebied voor de tapuit. Bij het Botgat wordt gewerkt aan herstel en uitbreiding van de vochtige duinvalleivegetaties. Mariëndal is een natuurontwikkelingsgebied waar bollenland is omgevormd in binnendingrasland met veel variatie: van voedselrijk naar voedselarm, nat naar droog en zoet tot zwak brak water. Kenmerkende vegetaties ontwikkelen zich voorspoedig. Verder een belangrijk broed- en pleistergebied voor watervogels en steltlopers.

19 Nollen van Abbestee en Zandpolder

De Nollen bestaan uit oude lage stuifduincomplexen met schraal grasland en heide. Rond de Nollen zijn bollenpercelen verworven en ingericht voor de ontwikkeling van vochtige levensgemeenschappen met zowel zoete als brakke kwel. Belangrijk broed- en pleistergebied voor watervogels en steltlopers.

20 Kooibosch - Luttickduin

Complex van droge en vochtige voedselarme duingraslanden en oud hakhout met bijzondere mossorten.

21 Uitlandsche Polder

Natuurontwikkelingsproject gericht op droge en vochtige graslanden gevoed door benutting van kwelwater uit het Zwanenwater.

22 Zwanenwater

Een van de best behouden voorbeelden van vaste landduinen met bijzondere vegetaties en broedvogels.

23 Pettemerduinen

Complex van droge duingraslanden, duinheiden, vochtige valleien en aangeplant dennenbos.

24 Wildrijk en Ananas

Voormalige landgoedbosjes met stinsenplanten, met name wilde hyacint.

25 Eendenkooien 't Zand en Zijpe

De eendenkooien bestaan uit vochtig loofbos met een rijke ondergroei en vochtige, kruidenrijke graslanden.

26 Oude Sluis of Pikster

Vochtig kruidenrijk grasland en rietkragen die een stapsteen vormen in de natuurverbinding.

27 Waardkanaal

Rietkragen, moeras en vochtige graslanden.

28 Lage Oude Veer

Voormalige kreek met brede rietkragen en zoetwater flora en fauna.

29 Kruiszwijn & Razend Zwin

Twee voormalige wadkreeken. Het Kruiszwijn ligt ten dele geïsoleerd van de rest van het oppervlakte water. Door natuurontwikkeling kunnen delen van het gebied verbrakt worden.

30 Balgzand

Uitgestrekt kweldergebied met grote oppervlakte zilte vegetaties en belangrijk voedselgebied voor wadvogels. Langs de rand ligt een strook schorrenvegetaties.

31 Amstelmeer

Voormalige zeearm die door aanleg van de dijk is afgesloten. Het meer is een belangrijk voedsel- en pleistergebied voor wad- en watervogels. In en langs het meer liggen rietmoerassen en graslanden met zilte vegetaties en een grote betekenis voor broedende en foeragerende watervogels.

32 Wieringen

In de glooiende graslanden komen kenmerkende planten voor. In sloten en watergangen komt zowel het zoete als brakke kwelwater tot uiting in de plantengroei. De graslanden functioneren als weidevogelleefgebied, hoogwatervluchtplaats voor overtijdende wadvogels en in de winter als voedselgebied voor ganzen, in het bijzonder rotganzen.

33 Robbenoord- en Dijkgatsbos en Dijkgatsweide.

Na de Tweede Wereldoorlog aangeplante bossen die door natuur technisch beheer een steeds natuurlijker vegetatie krijgen en een rijke broedvogelbevolking herbergen. Tussen de bossen ligt Dijkgatsweide, een natuurontwikkelingsgebied met nat gras- en rietland voor broedende en pleisterende steltlopers en watervogels.

34 Wielen langs Westfriese Omringdijk bij Enigeburg

Oude dijkdoorbraken met rietkragen.

35 Schagerwad

Complex van kruidenrijke graslanden, bloemrijk hooiland en rietmoeras.

36 Reservaten rond Kolhorn (Kaag-, Schrinkkaag- en Braakpolder)

Complexen van vochtige en kruidenrijke graslanden en plas-dras terrein voor water- en moerasvogels.

37 Boomerwaal

Complex van kruidenrijk grasland, rietmoeras en veenmosrietland. Belangrijke stapsteen in de natuurverbinding Omval-Kolhorn.

6.3 WEST-FRIESLAND

Beschrijving van natuur en landschap

West-Friesland bestaat voor het grootste deel uit kleipolderlandschap met sterke contrasten tussen de dichte lintbebouwing en open gebieden. In het IJsselmeer ligt een groot vooroeverproject en verschillende kleinere buitendijkse gebieden met riet en graslanden. In de Vooroever domineert rietland met een goed ontwikkelde populatie moeras- en watervogels. In de kleinere buitendijkse gebieden vindt men vooral nat grasland en bloemrijk rietland en broeden weidevogels. De verdediging tegen de zee is terug te vinden in de hoge Westfriese Omringdijk. Achter de Westfriese Omringdijk liggen kleine open wateren zoals oude kleiputten en dijkdoorbraken, omgeven door vochtig grasland en rietkragen. In heel West-Friesland zijn ingrijpende ruilverkavelings- en landinrichtingsprojecten uitgevoerd. De agrarische structuur is sterk verbeterd, het landschap is veel grootschaliger geworden en de ecologische betekenis sterk verminderd. In graslandpolder De Gouw zijn na de landinrichting kleine oppervlakten met aardkundige waarden en bloemrijk grasland voor broedende weidevogels veiliggesteld. In de bouwlandgebieden zijn na de ruilverkavelingen vaak recreatiegebieden aangelegd rond gronddepots en zandwinputten. Hier omheen liggen meestal hooilanden, rietkragen en aangeplante bosjes. De bebouwing en weg- en erfbeplanting is in West-Friesland vooral in linten geconcentreerd. Rond Schagen liggen enkele terpen die nog goed herkenbaar zijn.

Natuur- en landschapsdoelen

West Friesland grenst aan het IJsselmeer en Markermeer, die deel uitmaken van het Europese natuurnetwerk Natura2000. Voor het IJsselmeer bestaat de opgave vooral uit het scheppen van voldoende rust en ruiplaatsen voor watervogels zoals fuut, smient, slobbeend en ganzen. Moerasvorming langs de oevers verzacht de overgang van land naar water en scheidt een paaiplaats voor vis en broedbiotoop voor de roerdomp. Voor het Markermeer bestaat de opgave vooral uit behoud en herstel van samenhang tussen slaapplaatsen en foerageergebieden voor grasetende watervogels en meervleermuizen. De belangrijkste kraamkamerfunctie en slaapfunctie van de meervleermuis ligt vooral in gebouwen buiten de Natura2000-gebieden.

De geïsoleerde ligging van de veelal kleine reservaten maakt de natuur in West-Friesland kwetsbaar voor versnippering. Ecologische verbindingen met riet- en bloemrijk hooiland zijn hier belangrijk. De afgelopen jaren zijn goede ervaringen opgedaan met de

combinatie van natuurverbindingen en waterberging. In gebieden met de hoofdfunctie tuinbouw zijn na de ruilverkavelingen rond zanddepots en open wateren recreatiegebieden aangelegd. In het Streekbos, Grote Vliet, Egboetswater, Obdammerweel en de Weelen zijn beplantingen aanwezig met inheemse bomen en kort gemaaide ligweiden afgewisseld rietkragen en bloemrijk hooiland. Landschappelijk richt de aandacht zich vooral op het versterken van het contrast tussen de dicht bebouwde dorpen op de stroomruggen en het open polderland. Het gaat om het veiligstellen en herstellen van kenmerkende landschapselementen zoals kadetjesland, daliegaten, drinkputten, dijken, terpen, kaden, oude verkavelingspatronen, eendenkooien, hoogstamboomgaarden en erf- en laanbeplantingen.

Beschrijving per gebied

38 Weel- en Braakpolder, Kolk van Dussen, Wadweere & Waterberging Twisk

Complex van vochtige en kruidenrijke graslanden, plas-dras, open water en rietmoeras, vaak gecombineerd met waterberging. Belangrijke voedsel- en pleisterplaatsen voor watervogels en steltlopers.

39 Graslandreservaten in De Gouw, Berkmeer, Lage Hoek, polder Westerveer, Weerepolder, Leekerlanden en Slimdijk

Kruidenrijke en vochtige graslanden met bijzondere landschappelijke, aardkundige en archeologische waarden.

40 Grote en Kleine Vliet

Complex van open water en sloten met helder water, vochtige en kruidenrijke graslanden, riet- en hooiland en aangeplante bosjes.

41 Koopmanspolder en Onderdijk

De Koopmanspolder is een buitendijks gelegen graslandpolder die wordt ingericht met meer open water, moeras en kruidenrijk hooiland, met de huidige landschappelijke en cultuurhistorische waarde als uitgangspunt. Vooroever Onderdijk is een buitendijks rietland met veel bosopslag.

42 Eendenkooi Wervershoof

Eendenkooi met vochtig loofbos en rijke ondergroei.

43 De Weelen en Streekbos

Complex van waterlopen, dijkdoorbraken en polders die zijn gespaard bij de ruilverkaveling. Combinatie van open water, riet en ruigte, spontaan en aangeplant bos en vochtig en kruidenrijk grasland.

44 De Ven

Buitendijks grasland en rietland met bosopslag. Herbergt een grote kolonie aalscholvers. Binnendijks liggen vochtige en kruidenrijke graslanden en rietmoeras.

45 Putten van Oosterleek en Kleiput De Nek

Keten van voormalige kleiwinputten met open water en sloten met goed ontwikkelde watervegetaties, kruidenrijk hooiland en rietlanden met brakke invloeden. De kleiputten zijn een belangrijke groeiplaats van het zeldzame heemst. Kleiput De Nek herbergt een grote kolonie kokmeeuwen.

46 Uiterdijken en De Hulk

Buitendijkse graslanden met plas-dras voor pleisterende vogels en vochtig en kruidenrijk grasland.

6.4 NOORD-KENNEMERLAND**Beschrijving van natuur en landschap**

De duinen van Noord-Kennemerland vormen een groot, aaneengesloten gebied van circa 7.000 hectare. De afgelopen eeuw is de grondwaterstand sterk gedaald. Het aandeel vochtige vegetatietypen is nog maar een fractie van wat het ooit was. Door het eeuwenoude menselijk gebruik ontstond rond de zeedorpen een bijzonder, bloemrijk vegetatietype. Dit vegetatietype is rond Egmond en Wijk aan Zee optimaal ontwikkeld. De overgang van duin naar polder leidt tot een grote variatie in hoogte, voedselrijkdom, watertypen en bijbehorende planten en waterdieren. Duinrellen met stromend water kenmerken de duinzoom van Noord-Kennemerland. Op de meeste plaatsen is de overgang van het glooiend duinlandschap naar de achterliggende cultuurgronden echter abrupt, waardoor deze kenmerkende duinzoom-levensgemeenschappen fragmentarisch voorkomen. Bij Schoorl, Egmond en Castricum zijn deze gradiënten nog wel aanwezig. In de Harger- en Pettemerpolder komen duinen, zee en polder bij elkaar. Daar is sprake van een grote variatie aan natuurlijke overgangen: van zeer zout naar zeer zoet water, van hoog naar laag, van zand naar klei en van voedselarm naar voedselrijk. Al deze verschillen leiden tot een grote verscheidenheid in planten en dierenleven. Landinwaarts is het contrast kenmerkend tussen de bebouwde, beplante en daardoor besloten strandwallen en open strandvlakten. Op sommige strandwallen komen hagen voor, zoals bij Limmen en Akersloot. Op de strandwal liggen landgoederen Ter Coulster en Nijenburg-Heilooër Bos. Achter de strandwal liggen in het verlengde van de Schulpvaart de oude stromen Limmer- en Heilooër Die, met rietkragen en schrale hooilanden. Het agrarisch gebied bestaat uit grasland of bollenteelt. De weilanden waren vanouds rijk aan broedende weidevogels en de sloten kenden een gevarieerde plantengroei in het water en langs de oever. De laatste decennia is een aanzienlijke oppervlakte grasland omgezet in bollenland.

Natuur- en landschapsdoelen

De duinen en de Harger- en Pettemerpolder maken deel uit van het Europese natuurnetwerk Natura2000. Voor het beheer van de duinen is de belangrijkste opgave herstel van de oppervlakte en kwaliteit van de kalkarme, kalkrijke en heischrale duingraslanden door ruimte te scheppen voor natuurlijke verstuing en tegengaan van vergrassing en struweelvorming. Deze maatregelen zijn ook gunstig voor het broedgebied van de Tapuit. Om de oppervlakte vochtige duinvalleien, moerassen, blauwgrasland en vochtige duinbossen en leefgebied van de Nauwe korfslak te behouden en vergroten moeten ook de

watercondities verbeteren. Voor de Schoorlse duinen geldt een opgave om de watercondities voor duinbeken met klimopbladwaterranonkel te verbeteren. Het gebied rond de Putten en Abtskolk is van groot belang als rust- en voedselgebied voor de Dwerggans.

In het duingebied spelen activiteiten die zich richten op herstel van landschapvormende processen zoals herstel van vochtige valleien, stimuleren van verstuiving, sluftervorming, omvorming van naald- naar loofbos en grootschalige begrazing. In de duinzoom lopen verschillende projecten die zich richten op herstel van de overgang van duin naar polder en een betere benutting van het afstromende duinwater. Bij Catrijp, de Damlander- en Philistijnse polder bij Bergen, het Vennenwater bij Egmond en rond Bakkum spelen projecten gericht op het ontwikkelingen van duinbeken, nat schraalland en bloemrijk grasland. In de Harger- en Pettemerpolder worden plannen ontwikkeld om de aanwezige gradiënten te benutten door de ontwikkeling van duinbeken, kwelgevoede sloten, brakke en zilte wateren, brakke graslanden en bloemrijk grasland. Dit gebied is ook van groot belang voor broedende en pleisterende ganzen, eenden en steltlopers.

Beschrijving per gebied

47 Abtskolk

Recent gegraven kleiputten met brak water en kruidenrijk grasland. Belangrijke pleister- en voedselplaats voor steltlopers en watervogels, met name de dwerggans.

48 Harger- en Pettemerpolder inclusief De Putten

Complex van droge, vochtige, kruidenrijke en brakke graslanden, zilte plassen en duinrellen met stromend water en sloten met een kwelgebonden water- en oevervegetatie. Broedgebied voor sterns, meeuwen en kluten, pleisterplaats voor steltlopers en watervogels, met name de dwerggans.

49 Schoorlse Duinen en Hargergat

Uitgestrekt duingebied met goed ontwikkelde heidevelden en aangeplant dennenbos. Het Hargergat is een voormalige zandafgraving met een slingerende duinbeek en de grootste groeiplaats van klimopbladwaterranonkel in west-Nederland.

50 Catrijpermoor

Complex van droge en vochtige kruidenrijke graslanden en schraallanden met een stelsel van duinbeken met stromend water.

51 Waterberging Over 't Hek

Waterberging gecombineerd met natuurontwikkeling gericht op bloemrijkgrasland, dotterbloemhooiland en water- en oevervegetaties, gevoed door afstromend kwelwater.

52 Noordhollands Duinreservaat

Duingebied met grote variatie in vegetaties, natte valleien, duingraslanden, heide en bos.

53 Bergerbos en Oude Hof

Oude, voedselarme binnenduinrandbossen en landgoedbos rond Oude Hof.

54 Damlander- en Philistijnse Polder

Deels gerealiseerde natuurgebied gericht op herstel van de overgang van duin naar polder door ontwikkeling van bloemrijk grasland, nat schraalland, kwelgevoede sloten en oevervegetaties door betere benutting van afstromend duinwater.

55 Bergermeer en Loterijlanden

De Loterijlanden bestaan uit kruidenrijke graslanden en bloemrijk hooiland. In de Bergermeer worden vochtige en kruidenrijke graslanden ontwikkeld in combinatie met waterberging.

56 Ter Coulster, Nijenburg & Heilooër Bos

Oude landgoedbossen met stinse planten op de strandwal en kruidenrijke graslanden. Door de recreatieve betekenis van deze gebieden wordt bij het gebruik van deze gebieden een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

57 Limmer- en Heilooër Die en Limmerveen

Complex van nat schraalland, rietkragen, veenmosrietland met heide, bloemrijk grasland en laagveenbos. Leefgebied van de noorse woelmuis.

58 Duinzoom Egmond

Natuurontwikkelingprojecten gericht op herstel van de overgang van duin naar polder door de ontwikkeling van vochtige, voedselarme graslanden en sloot- en oevervegetaties door een betere benutting van het afstromende kwelwater.

59 Duinzoom Bakkum

Herstel en ontwikkeling van bloemrijk grasland, nat schraalland, stromend water en kwelgevoede sloten en oevers door een betere benutting van afstromend duinwater.

60 Eendenkooi Uitgeest en Castricumerpolder

Eendenkooi met vochtig loofbos en complexen van nat, licht brak schraalland, plas-dras en kruidenrijk grasland.

61 Marquette en het Krengbos

Landgoed met lanen en tuinen, vochtig stinsebos, droge ‘overbossen’, kruidenrijk grasland en nat schraalland. Doorsneden door een stromende beek en kwelgevoede sloten. Plaatselijk brakke vegetaties. Het Krengbos en het bosje langs de Noordermaat zijn in Noord-Holland de enige grotere, goed onderhouden essenhakhoutbossen met een kenmerkende mosvegetatie.

62 Westerhout en de Lunetten bij Beverwijk

Landgoedbos met een rijke stinseflora, stromende beek en moerassige dotterbloemvegetaties. De Lunetten hebben vooral een cultuurhistorische betekenis. Om de lunetten wordt nat schraalland en bloemrijk grasland ontwikkeld.

63 Duinen bij Wijk aan Zee

Rond het dorp liggen droge duingraslanden met een goed ontwikkelde zeedorpenflora, waaronder de rijkste groeiplaats van de orchidee hondskruid. De zeereep richting Noordpier kent ook goed ontwikkelde duinvegetaties.

64 Kleimeer en recreatiegebied

Geestmerambacht

De Kleimeer bestaat uit regelmatig gemaaid rietland en vochtig hooiland van kleigrond, een in Noord-Holland zeldzaam vegetatietype. Het is een belangrijk broedgebied voor moerasvogels. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden. Geestmerambacht is een recreatiegebied gericht op het opvangen van recreanten en evenementen. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Het betreft een voormalige zandwinplas die ‘s winters dient als rustgebied voor watervogels en omgeven wordt door bloemrijk grasland, kruidenrijk hooiland en aangeplante bosjes.

65 Oosterdel

Landschapsreservaat van vele tientallen eilandjes die zijn gespaard bij de ruilverkaveling. Deels nog in gebruik voor tuinbouw en deels verruigd.

66 Waarderhout

Populierenbos met vooral recreatieve betekenis. Dit recreatiegebied is gericht op het opvangen van recreanten en evenementen. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd.

67 Rietlanden Westbeverkoog, Oterleek, Molenkade en Rustenburg

Brede, regelmatig gemaaide rietkragen met plaatselijk bloemrijk en veenmosrietland. Belangrijk broedgebied voor moerasvogels en stapsteen in de natuurverbinding Omval-Kolhorn.

7.5 LAAG HOLLAND

Beschrijving van natuur en landschap

Laag Holland bestaat uit laagveen en grote droogmakerijen. Het veenweidegebied bestaat grotendeels uit relatief vochtige graslanden met veel sloten, vaarten en ander open water. De droogmakerijen kennen een grotere drooglegging en de bodem bestaat vooral uit klei. Belangrijke kernkwaliteiten van het landschap zijn de openheid, de hoge dichtheden aan weide- en moerasvogels en de specifieke verkavelingspatronen. In het gebied komen zeldzame Europese soorten en habitats voor, zoals hoge dichtheden broedende weide-, water- en moerasvogels, pleisterende watervogels en grote variatie in verlandingsvegetaties. Deze gebieden hebben om die reden een Natura2000-status. Naast de opstrekende verkaveling kent het veengebied ook onregelmatige verkavelingsvormen. In de lintdorpen bepalen stolpen, hooihuisboerderijen en houten huizen het beeld. De mate van ontwatering en schaal van het landschap bepalen de intensiteit van het landgebruik. In de Zaanstreek, Eilandspolder en Waterland liggen internationaal belangrijke waterrijke veenweidegebieden zoals Ilperveld, Wormer- en Jisperveld, polders Oost- en Westzaan en Eilandspolder Oost en West. In de overige, minder waterrijke gebieden is de ontwatering meer toegesneden op rendabele melkveehouderij.

In de droogmakerijen en polders is de ontwatering dieper en de schaal van het landschap meer geschikt voor de landbouw. In de grote droogmakerijen Schermer, Beemster en Purmer komen zowel melkveehouderij als akkerbouw voor. De Starnmeer, Enge en Wijde Wormer zijn grotendeels in gebruik als grasland. In de droogmakerijen kwelt plaatselijk brak water op, waardoor enkele brakwaterplanten en -dieren voorkomen. De diepe ligging en rechtlijnige, strakke verkaveling zijn kenmerken waarmee de droogmakerijen zich onderscheiden van het oude land. Ze zijn van het oude land gescheiden door ringdijken en -vaarten. Enig reliëf wordt vaak gevormd door de mee ingepolderde stukken oud veenland zoals Kruisoord in de Beemster.

Het Twiske is een Natura2000- én een recreatiegebied, gericht op het opvangen van grote aantallen recreanten en evenementen. Voor de natuur zijn de extensieve delen van betekenis, zoals open water, riet- en ruigte, nat schraalland, bloemrijk grasland en struwelen. De Stelling van Amsterdam bestaat uit een kring van forten en een stelsel van wateren, rietkragen, nat en bloemrijk grasland en struwelen en een rijke stand aan broedvogels. Het Purmerbos is een populierenaanplant en wat natuurlijker stukken, met vooral een recreatieve functie.

Natuur- en landschapsdoelen

Grote delen van het waterrijke veenweidegebied en het Markermeer maken deel uit van het Europese natuurnetwerk Natura2000. Voor het veenweidegebied bestaat de opgave vooral uit het op orde brengen van de watercondities en beheer voor kranswierwateren met groot nimfkruid, rietlanden met heemst, veenmosrietlanden, veenheide en hoogveenbos en het leefgebied van roerdomp, snor, noordse woelmuis en kempfaan. Voor het Markermeer bestaat de opgave vooral uit behoud en herstel van samenhang tussen slaapplaatsen en foerageergebieden voor grasetende watervogels en meervleermuizen. De belangrijkste kraamkamerfunctie en slaapfunctie van de meervleermuis ligt vooral in gebouwen buiten de Natura2000-gebieden.

Het gebied kent veel afwisseling in oud veen- en nieuw polderland. Behoud van openheid, een goede vogelstand en gevarieerde grasland- en moerasvegetaties staan centraal. Verdere elementen van betekenis zijn rietkragen, knobbomen, kleine en grote plassen, dijken, kaden, bruggen, boerderijen, molens en kenmerkende dorpsvormen. De aandacht richt zich ook op opgaande beplanting en mogelijkheden voor benutting van brak water wat lokaal opkwelt. Kenmerkende elementen zoals dijken en ringvaarten bieden belangrijke aanknopingspunten voor het landschap evenals kleine landschapselementen zoals sloten, bermen en beplantingen.

Laag Holland vormt vanouds een belangrijk bolwerk voor weidevogels in vochtig grasland, een in Nederland sterk bedreigd milieu. Sleutelfactoren voor een goede weidevogelstand zijn de openheid van het landschap, bodem- en watereigenschappen, predatie en het beheer. Als de juiste combinatie van kenmerken in een gebied voorhanden is bestaat een goede kans om weidevogelstand op peil te houden. In Laag Holland zijn herstel- of opkrikplannen gemaakt voor Groot Limmerpolder, Klaas Horn en Kijfpolder, Hem- en Dorregeesterpolder, Uitgeester- en Heemskerkerbroek, Krommenieër Woudpolder, Eilandspolder Oost en West, Polder Oostzaan en Waterland Oost. Verder zijn er weidevogelkringen, plaatselijke samenwerkingsverbanden waarin vrijwilligers, de agrarische natuurvereniging, terrein- en faunabeheerders, gemeenten hun kennis bundelen.

Beschrijving per gebied

68 Mijzenpolder

Open polderlandschap met weidevogel- en kruidenrijk grasland. Langs De Gouw liggen enkele rietlandjes.

69 Eilandspolder

Waterrijk veenweidegebied met open water, riet- en moeras, vochtig schraalland en kruidenrijk grasland, veenmosrietland, bosjes en weidevogelgrasland.

70 Alkmaardermeer

Groot open water met brede rietkragen met heemst, veenmosrietland en kleine bosjes. Het meer is een belangrijk voedsel- en rustgebied voor watervogels, in het bijzonder de smient. Rond het meer liggen verschillende polders, die bestaan uit weidevogel- en kruidenrijk grasland, vochtig schraalland, rietmoerasjes en veenmosrietlandjes. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

71 Driehoek van Assum

Natuurontwikkelingsproject en waterberging met bloemrijk grasland, ruigte en bos. Plaatselijk groeien brakwatersoorten. Stapsteen in de natuurverbinding.

72 Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder

Waterrijk veenweidegebied met grote variatie in natuurtypen zoals open water, kruidenrijk en weidevogelgrasland, vochtig schraalland, veenmosrietland, rietland en bosjes. In de droogmakerij De Schaalsmeer komt zilt grasland voor, onder invloed van brak kwel water.

73 Enge en Wijde Wormer

Droogmakerijen met weidevogel- en kruidenrijk grasland, vochtig schraalland, onder invloed van brak kwelwater, zilt grasland en open water.

74 Polder Westzaan, Noorderveen en Zuiderpolder

Waterrijk veenweidegebied met grote variatie in open water, weidevogel- en kruidenrijk grasland, riet- en moeras, veenmosrietland, vochtig schraalland en bosjes. Plaatselijk komt zilt grasland voor. Het Noorderveen is een moerasbos met veenmosvegetaties. In het Guisveld wordt ingezet op verbrakking.

75 Oostzanerveld en Jagersveld

Waterrijk veenweidegebied met mozaïek van moeras, weidevogel- en kruidenrijk grasland, vochtig schraalland, veenmosrietland, open water en bosjes. In de sloten komen plaatselijk brakwatersoorten voor zoals ruppia en nimfkruid. Het Jagersveld is een zandwinplas met aangeplante bosjes en graslanden voor recreatie. Plaatselijk liggen nog stukken van het oorspronkelijke landschap met rietmoeras, vochtig schraalland en veenmosrietland.

76 Twiske

Zandwinplas ingericht als recreatiegebied. Het recreatiegebied is gericht op het opvangen van recreanten en evenementen. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Behalve bossen en gazons voor intensief recreatief gebruik kent het gebied ook delen met riet en ruigte, kruidenrijk grasland en vochtig schraalland, veenmosrietland en spontaan bos. De plas is een belangrijk rustgebied voor watervogels, in het bijzonder smienten.

77 IJperveld en Varkensland

Waterrijk veenweidegebied met kruidenrijk- en weidevogelgrasland, openwater, vochtig schraalland, veenmosrietland en bosjes. De afgelopen jaren zijn er sloten geïsoleerd en petgaten open gegraven, waardoor bijzondere waterplanten als nimfkruid en kranswieren zijn teruggekeerd.

78 Waterland-Oost en IJdoorn

Graslandgebied, doorsneden met brede waterlopen; Aaën en Dieën met brede rietkragen en veenmosrietland. Daarnaast afwisseling van weidevogel- en kruidenrijk grasland en vochtig schraalland. IJdoorn bestaat uit vochtig weidevogel- en kruidenrijk grasland en veenmosrietland.

79 Purmerbos

Populierenbos met een goed ontwikkelde gemeenschap van bosvogels en vooral recreatieve betekenis. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

80 Katwoude en Hemmeland

Katwoude is een graslandpolder met kruidenrijk en vochtig weidevogelgrasland. Langs de boezemwateren en de dijkdoorbraken langs de Markermeerdijk liggen rietmoeras en veenmosrietland. Het Hemmeland betreft een recreatiegebied gericht op het opvangen van recreanten en evenementen. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd.

81 Zeevang en Kwadijkervlot

Graslandpolder met kruidenrijk en vochtig weidevogelgrasland, vochtig schraalland en rietlandjes met veenmosrietland. Langs de Markermeerdijk liggen doorbraken met riet en moeras. Het Kwadijkervlot is een moerasbos met rietmoeras en veenmosrietland.

82 Kogen bij Schardam

Langs het Markermeer liggen de Rietkoog-, Schardammerkoog- en Oosterkoogpolder met vochtig weidevogel- en kruidenrijk grasland, vochtig schraalland en rietmoeras.

6.6 ZUIDWEST/RIJNLAND

Beschrijving van natuur en landschap

In Zuid-Kennemerland bepalen brede duinen het beeld. Ze herbergen een grote verscheidenheid aan vegetaties: open duin met helmgras, bloemrijke, droge duingraslanden, vochtige valleien en goed ontwikkelde struwelen en bossen. Door de waterwinning is in het verleden het grondwaterpeil sterk gedaald, maar na het beëindigen van de waterwinning in 2002 zijn de grondwaterstanden weer aanzienlijk gestegen. Dit is het areaal vochtige duinvalleien ten goede gekomen. Hoewel de Amsterdamse Waterleidingduinen ten zuiden van Zandvoort ingrijpend zijn vergraven voor de aanleg van infiltratiekanalen, herbergen ze nog steeds een rijke flora en fauna. Kenmerkend is het contrast tussen de besloten beboste en bebouwde strandwallen en de open strandvlakten. De resten van de overgebleven strandvlakten zijn meestal in gebruik als gras- of bollenland. Door de aanleg van infrastructuur is het duingebied versnipperd geraakt. Om de negatieve effecten hiervan tegen te gaan, is eind 2013 een natuurbrug over de Zandvoortselaan aangelegd en worden nog twee natuurbruggen aangelegd over de Zeeweg en over de spoorlijn Haarlem-Zandvoort.

In de binnenduintrand ligt een brede zone met landgoederen en oude loofbossen met een vochtige, rijke ondergroei. Kenmerkend hier zijn de stinsenplanten en hoge broeddichtheden aan bosvogels. Vroeger lagen in de duinzoom veel duinbeken en door kwelwater gevoede graslanden met bijzondere vegetaties en waterdieren. Van deze vroeger algemene milieus is niet veel meer over. De zone van Haarlem, Haarlemmermeer en Amsterdam is erg verstedelijkt. De grote 'groene' stukken zijn recreatiegebieden Spaarnwoude en het Amsterdamse Bos. Recreatiegebied Spaarnwoude valt grofweg te verdelen in een veen- en een kleilandschap. In de open veenpolders wordt het grasland agrarisch gebruikt met nadruk op behoud natuur en landschap voortgezet. Hier liggen bloemrijke slootkanten en kruidenrijke graslanden met plaatselijk kernen van broedende weidevogels. De zeekleigebieden zijn veelal beplant met bomen en ingericht voor recreatie. In de Haarlemmermeer domineren Schiphol, bedrijventerreinen, woningbouw en intensieve akkerbouw. Er liggen slechts enkele kleine, groene oases met natuurwaarden zoals bij de forten en de liniedijk van de Stelling van Amsterdam, een eendenkooi en recent aangelegde recreatiegebieden. Amsterdam was vroeger omgeven door waterrijke veenpolders met een rijke weidevogelstand en bloemrijke graslanden. Lokaal zijn hiervan nog enkele restanten rond Osdorp, de Nieuwe Meer en Amstelveense Poel. Rond Aalsmeer en de

Westeinderplassen liggen de Bovenlanden, bestaande uit kleine eilanden met seringenteelt, maar ook met verlandingsvegetaties, riet en elzenbos.

Natuur- en landschapsdoelen

De duinen van Zuid-Kennemerland maken deel uit van het Europese natuurnetwerk Natura2000. Hiervoor is de belangrijkste opgave herstel van de oppervlakte en kwaliteit van de jonge duinen, helmduin en duingraslanden door ruimte te scheppen voor natuurlijke verstuing en tegengaan van vergrassing en struweelvorming. Voor behoud en herstel van de oppervlakte vochtige duinvalleien en het leefgebied van de nauwe korfslak moeten ook de watercondities verbeteren. Op het Kennemerstrand bij IJmuiden gaat het om vergroting en verbetering van het leefgebied van de Groenknolorchis en andere vochtige valleisoorten.

In de duinen spelen veel projecten die zich richten op natuurherstel door verhoging van grondwaterpeil, op gang brengen van verstuing, herstel van vochtige valleien, omvorming van naald- naar loofbos en integrale begrazing. Achter de duinen staat behoud van het contrast tussen de verdichte strandwallen en de open strandvlakten voorop. De verschillen in bodemopbouw en daaruit voortvloeiend grondgebruik en afwisseling van besloten en open gebied zijn de basis voor beleid. Het beheer van de landgoederen richt zich op het laten samengaan van natuur, cultuurhistorie en recreatie. De resterende graslanden dienen in stand te blijven. Andere elementen zoals moerasjes, vochtig hooiland, binnendingrasland, hakhoutbosjes, duinrellen en sloten met kwelwater verdienen eveneens aandacht.

In het polderland dient de afwisseling van 'oud' veen- en 'nieuw' polderlandschap zoveel mogelijk herkenbaar te blijven. Kenmerkende elementen zoals dijken en ringvaarten bieden aanknopingspunten, evenals kleine landschapselementen zoals sloten, bermen en beplantingen. Nieuwe mogelijkheden voor natuur- en landschapsbouw doen zich voor bij verstedelijking, waterberging, wegeaanleg en bosaanplant. Daarnaast wordt eraan gewerkt om het duingebied weer één geheel te maken door de aanleg van natuurbruggen. Hiermee worden de Amsterdamse Waterleidingduinen en Nationaal Park Zuid-Kennemerland weer aaneengesloten, en wordt de ruimtelijke samenhang van het gehele gebied verbeterd. Belangrijke doelsoorten van ontsnippering in dit gebied zijn vlinders, kevers, konijn, rugstreeppad, zandhagedis, hazelworm, ree, boommarter en nauwe korfslak.

In het veenpolderlandschap gaat het om open stukjes met een herkenbaar slotenpatroon. In Spaarnwoude

richt het beheer zich op weidevogels, kruidenrijk grasland en bloemrijke slootkanten. Verdere elementen van betekenis zijn rietlanden, kleine en grote plassen, dijken en kaden, bruggen, boerderijen en molens. In het sterk verstedelijkte gebied lopen verschillende initiatieven om bestaande groene gebieden te behouden en versterken. Het gaat veelal om een mix van functies gericht op verbetering van natuur, landschap, waterbeheer en recreatie. Langs de zuidkant van Amsterdam loopt de recreatieve en ecologische verbinding Groene AS, van Amstelland naar Spaarnwoude. Hier worden bestaande en nieuwe recreatiegebieden onderling verbonden tot een ecologisch kralensnoer met Amstelveense Poel, Oeverlanden Nieuwe Meer, Schinkelbos, Lutkemeer en het Amsterdamse Bos. In de Bovenlanden bij Aalsmeer wordt gewerkt aan het behoud en herstel van kleine eilandjes met bijzondere natuur- en cultuurhistorische waarden.

Beschrijving per gebied

83 Kennemerstrand

Een door kustaan groei ontstane afgesnoerde strandvlakte die zich heeft ontwikkeld tot de soortenrijkste duinvalleivegetatie van de vastelandkust.

84 Nationaal Park Zuid-Kennemerland

Aaneengesloten duingebied bestaande uit Midden Herenduin, Duin en Kruidberg, Kennemerduinen, Kraansvlak en Koningshof met goed ontwikkelde duingraslanden, vochtige valleien, duinplassen en, loof- en naaldbos. Het gebied wordt doorsneden door wegen en een spoorweg waarover natuurbruggen aangelegd zijn/gaan worden.

85 Landgoederen bij Driehuis

Velserbeek, Waterland, Beeckesteijn, Hoogergeest en Schoonenberg vormen een complex van landgoederen met oud loofbos met stinseflora, lanen, gazons, waterpartijen en duinbeken met stromend water. Door de recreatieve betekenis van deze gebieden wordt bij het gebruik van deze gebieden een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

86 Westelijk Tuinbouwgebied

Voor het Westelijk Tuinbouwgebied gelden natuurtypen die aansluiten bij de bestaande landschapstructuur.

86 Middenduin en Elswout

Landgoederen met oud loofbos, een rijke stinseflora en in de afgezande stukken open water, kruidenrijk grasland en vochtig schraalland. Door de recreatieve betekenis van deze gebieden wordt bij het gebruik van deze gebieden een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

87 Amsterdamse Waterleiding Duinen

Duingebied met goed ontwikkelde duingraslanden, heide en duinbos. Het infiltratiegebied is sterk vergraven en het open water vervult een belangrijke functies voor watervogels.

88 Landgoederen bij Heemstede en Bennebroek

Leyduin, Vinkenduin, Woestduin, Huis te Manpad, Linaeushof, Bennebroekerbos en Vogelenzang vormen een keten van landgoederen met loofbos met stinsenplanten, droog duinbos, kruidenrijk grasland en vochtig schraalland, waterpartijen en stromende duinbeken.

89 Recreatiegebied Spaarnwoude, De Liede en De Batterij

Bos en veenweidegebied met hoofdfunctie recreatie, gericht op het ontvangen van grote hoeveelheden recreanten en evenementen. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. In veenweidegebied ligt kruidenrijk- en vochtig weidevogelgrasland, plas-dras en vochtig schraalland. Langs De Liede en bij De Batterij komen rietmoeras, veenmosrietland en Elzenbroekbos voor. De voormalige kleipolders zijn beplant met loofbos afgewisseld met open water en graslanden. De Houtrakkerbeemden bestaan uit brak waterplassen, grasland en rietkragen. Door de recreatieve betekenis van dit gebied ligt vooral in de voormalige kleipolders.

90 Eendenkooi Vijfhuizen

Eendenkooi met vochtig loofbos en graslanden.

91 Haarlemmermeer Groen

De Groene Weelde, Zwaansbroek, Venneperrhout en Boseilanden zijn nieuwe recreatiegebieden met open water, bosaanplant en graslanden. Door de recreatieve betekenis van deze gebieden wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd.

92 Groene AS en Brettenzone

Keten van natuur- en recreatiegebieden die gezamenlijk een ecologische verbinding vormen. Bestaat uit open water, rietkragen en moeras, veenmosrietland, kruidenrijk grasland en bos. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

93 Amsterdamse Bos, Nieuwe Meer en Amstelveense Poel

Loofbos, graslanden en waterpartijen met hoofdfunctie recreatie. Rond de Nieuwe Meer en Amstelveense poel liggen resten van het oorspronkelijke veengebied met rietland, vochtig schraal- en veenmosrietland en spontaan bos. Het Amsterdamse Bos en de Nieuwe Meer zijn gericht op het opvangen van recreanten en evenementen. Door de recreatieve betekenis wordt bij het gebruik een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd.

6.7 AMSTEL, GOOI EN VECHTSTREEK

Beschrijving van natuur en landschap

De Gooi en Vechtstreek kent grote, min of meer aaneengesloten natuurgebieden. In de Vechtstreek gaat het om moerasgebieden met plassen en meren, rietlanden en moerasbos. De oppervlakte en kwaliteit van verlandingsvegetaties als natte schraallanden, trilvenen en rietmoeras is de laatste decennia sterk achteruitgegaan, vooral door verminderde aanvoer van kwelwater uit het Gooi en voortschrijdende bosvorming door het achterwege blijven van beheer. De riet- en moerasgebieden langs de randmeren zijn van natuurlijke oorsprong, zoals in het Gooimeer of het resultaat van opspuitingen zoals bij de Stichtse Brug en de Diemervijfhoek. In de Vechtstreek en op de Gooise zomerkade bij Huizen komen veel bijzondere sloot- en slootkantvegetaties voor. Plaatselijk liggen er ook kruidenrijke graslanden en kernen van broedende weidevogels. De veenweidegebieden in Amstelland hebben kenmerkende kavelpatronen, weidevogelkernen, kruidenrijke graslanden en bloemrijke slootkanten. Langs de veenstromen als Gaasp en Bullewijk liggen plaatselijk veenmosrietlanden en dotterbloemhooilanden. De Stelling van Amsterdam bestaat uit een kring van forten en een stelsel van wateren, rietkragen, nat en bloemrijk grasland en struwelen en een rijke stand aan broedvogels.

In de Gooise natuurgebieden domineert heide en bos van arme zandgrond. Verder liggen er restanten van hakhoutbosjes, vennen, enges, stuifzand en zanderijen. Door verstedelijking, versnippering en toename van voedselrijkdom zijn de natuurwaarden teruggelopen, maar nog steeds bijzonder. Langs de randen van het Gooi neemt de variatie in bodem en vochtgehalte toe en herbergen de bossen en graslanden meer variatie planten en dieren. Hier bepalen landgoederen het beeld. In het Gooi zijn de speciaal beheerde enges van betekenis vanwege de bijzondere akkeronkruiden. Zowel de bosgebieden van het Gooi als de Vechtplassen hebben baat bij de aanleg van natuurbruggen en faunapassages, waarmee de versnippering door lokale, provinciale en rijksinfrastructuur wordt tegengegaan en wordt bijgedragen aan de totstandkoming van het Natuurnetwerk Nederland.

Natuur- en landschapsdoelen

Het Naardermeer, de Vechtplassen en de oevers van het IJmeer en Gooimeer maken deel uit van het Europese natuurnetwerk Natura2000. Belangrijke opgaven zijn: scheppen van ruimte voor alle stadia van de verlandingssuccessie voor kranswier- en krabbenscheervegetaties, galigaanmoerassen, hoogveenbossen, blauwgraslanden en trilvenen en

veenmosrietlanden met groenknolorchis. Daarnaast moet onder meer het leefgebied van de gestreepte waterroofkever, bittervoorn, meervleermuis, zwarte stern, purperreiger, roerdomp, snor, grote karekiet, noordse woelmuis en platte schijfhoorn verbeterd worden. Cruciale rol hierin speelt het verbeteren van de watercondities, het herstel van grote oppervlakten en brede zones met overjarig waterriet en een natuurlijke peildynamiek. Voor de randmeren bestaat de opgave uit het nastreven een meer evenwichtig systeem met goede waterkwaliteit voor kranswieren en andere waterplanten, vissen en schelpdieren voor vogels zoals kleine zwaan, tafel- en kuifeend en het nonnetje.

Amstelland en de Vechtstreek behoren tot het rivierenlandschap met als kenmerk een open gebied waar de riviertjes doorheen slingeren. Handhaving van de openheid en omvang van de polderarealen dienen voorop te staan en natuurlijke oeverlanden vergen een zorgvuldig beheer. In het Vechtplassengebied wordt het karakter van het veenpolderlandschap bepaald door een afwisseling van petgaten, moerasbos en schrale hooilanden. Van belang zijn het vasthouden van schoon kwelwater en het graven van nieuwe petgaten. Het stuwwallenlandschap van het Gooi laat zich karakteriseren als hoog gelegen, met bossen, heiden, akkers en dorpen. Van belang zijn behoud van enges met traditionele gewassen zoals boekweit, open houden van heiden, herstel van stuifzand, behoud van singels, houtwallen, struwelen en hakhoutbosjes en omvorming van naaldbos. Aan de rand van het Gooi zijn goede ervaringen opgedaan met herstel van kwelgevoede milieus. Op de landgoederen geldt een beheer gericht op het samengaan van landschappelijke, cultuurhistorische en ecologische waarden.

Beschrijving per gebied

94 Bovenlanden, Kleine- en Molenpoel

Complex van resten onverveend land met vochtig schraalland, rietmoeras, veenmosrietland en laagveenbos. Van landschappelijke en cultuurhistorische betekenis zijn de eilandjes met de seringenteelt. In het water leeft de zeldzame meerval.

95 Westeinderplassen

Open water, bij Leimuiden gemaaid rietland, moeras- en veenmosrietland. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

96 Kalslagerpolder

Weidevogel- en kruidenrijke graslanden, bosjes en sloten met rijke water- en oevervegetatie.

97 Zijdelmeer bij Uithoorn

Open water met complex van rietkragen, vochtig schraalland, veenmosrietland en spontaan bos.

98 Bovenkerkerpolder

Polder met kenmerkende verkaveling en weidevogel- en kruidenrijke graslanden. De ecologische verbinding bestaat uit kruidenrijke graslanden, vochtig schraalland, struweel en open water. In het zuiden, tegen Uithoorn ligt natuurgebied de Waterslagen, een complex van vochtig grasland, plas-dras, en open water voor pleisterende watervogels en steltlopers.

99 Middelpolder

Polder met vochtige en kruidenrijke weidevogelgraslanden.

100 Ronde Hoep

Graslandpolder met kenmerkende verkaveling en weidevogelrijke, kruidenrijke graslanden en vochtig schraalland. In de Bullewijkpolder ligt het landje van Geijssel, een plas-dras terrein wat voor het broedseizoen één van de grootste Nederlandse pleisterplaatsen is voor de grutto.

101 Oudekerkerplas, Bullewijk en Holendrecht

Voormalige zandwinplas met een recreatiefunctie. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. In de winter vormen deze gebieden een belangrijke pleisterplaats voor watervogels, vooral smienten. Rond de plas is een recreatiegebied aangelegd met bosjes, rietkragen en kruidenrijke graslanden. Langs de Bullewijk en Holendrecht liggen plasjes, kruidenrijk en vochtig grasland en struweel die deel uitmaken van de ecologische verbinding voor de ringslang.

102 Diemerpolder, Overdiemerpolder, Diemerbos, Diemer Vijfhoek en Muidense Moerassen

De voormalige graslandpolders zijn grotendeels beplant met loofbos. Verder liggen er open water, kruidenrijk grasland en ruigte. Langs de Diemen liggen stukjes rietmoeras, veenmosrietland en spontaan bos. De Vijfhoek en Muidense Moerassen bestaan uit rietland, moeras, vochtig schraalgrasland en spontaan bos. Diemerbos is gericht op het opvangen van recreanten en evenementen. Door de recreatieve betekenis wordt bij het gebruik een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. De Overdiemerpolder heeft ook een recreatiefunctie. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

103 Binnendijksche-, Overscheense-, Berger- en Meentpolder (BOBM)

Graslandpolder met langs de dijk oude doorbraken met rietkragen. Door de polder komt een ecologische verbinding die bestaat uit kruidenrijk gras- en vochtig schraalland.

104 Naardermeer en Laegieskamp

Het Naardermeer is een moerasgebied met een grote verscheidenheid aan water-, moeras- en moerasboslevensgemeenschappen. Rond het oude reservaat ligt een nieuw moerasgebied met moeras, struweel en open water, dat zich heeft ontwikkeld tot een belangrijk leefgebied voor water- en moerasvogels. Het Laegieskamp is een van de weinige goed ontwikkelde natte schraallanden in Noord-Holland.

105 Vechtplassen en Horstermeer

De Vechtplassen herbergen een grote verscheidenheid aan water-, moeras en moerasboslevensgemeenschappen. De Horstermeer is een diepliggende polder die kwelwater onttrekt aan de Vechtplassen. Door ontwikkeling van nieuw rietland en moeras wordt de kwelonttrekking verminderd. De definitieve keuzes over de ambities worden gemaakt nadat onderzoek is afgerond. Op de Ambitiekaart wordt de ambitie niet ingevuld omdat dit nader bepaald zal worden. De Vechtplassen vormen een gebied met zowel natuur- als recreatieve doelen. Recreatieve functies zijn mogelijk, zolang deze de aanwezige natuurdoelen niet verstoren.

106 's-Gravelandse landgoederen

Op de overgang van het Gooi naar de Vechtvlakten ligt een strook met landschappelijk en cultuurhistorisch bijzondere landgoederen met oud parkbos, stinsenplanten, kruidenrijke graslanden en waterpartijen. Door de recreatieve betekenis van dit gebied wordt bij het gebruik van dit gebied een goede combinatie van natuur en recreatie nagestreefd. Dit betekent dat er meer recreatieve ontwikkelingen mogelijk en toegestaan zijn, mits ze de wezenlijke kenmerken en waarden niet schaden.

107 Gooise noordflank

Gebied met grote variatie aan droge en vochtige heidevelden, droog en vochtig loofbos, landgoederen met oud loofbos, waterpartijen, akkers of engen, droog schraalland en zandafgravingen waar kwel aan de oppervlakte komt, waardoor kwelgebonden, voedselarme water- en schraallandvegetaties ontstaan. Langs het randmeer liggen rietlanden met spontane opslag.

108 Hilversum en omgeving

Gebied met grote variatie aan heidevelden, droog loofbos, landgoederen met oud loofbos, twee wasmeren met veenmos en schraal grasland, zandverstuivingen, waterpartijen. In de Egelshoek en Eidegooi komt kwelwater aan de oppervlakte, dat de basis vormt voor bijzondere water- en oevervegetaties en vochtig schraalland.

109 De Kampen

Graslanden die deel uitmaken van weidevogelkerngebied Eemland. Bestaat uit een combinatie van kruidenrijk en vochtig weidevogelgrasland, Langs de dijk in het Eemmeer liggen brede rietkragen.

KAARTEN

KAART 1	BEGREZINGENKAART (NATURA2000, NNN EN NATUURVERBINDINGEN)
KAART 2	BEHEERTYPENKAART
DEELKAART A	NATUURTYPEN EN LANDSCHAPSTYPEN
DEELKAART B	LEEFGEBIED OPEN GRASLAND
DEELKAART C	LEEFGEBIED OPEN AKKER
DEELKAART D	LEEFGEBIED NATTE DOORADERING
DEELKAART E	LEEFGEBIED DROGE DOORADERING
DEELKAART F	LEEFGEBIED CATEGORIE WATER (AGRARISCH WATERBEHEER)
KAART 3	AMBITIEKAART
KAART 4	VAARTOESLAGKAART

Natuurbeheerplan 2016 Noord-Holland

COLOFON

Uitgave

Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
post@noord-holland.nl

Eindredactie

Provincie Noord-Holland
Directie Beleid | Sector NRL

Fotografie

Provincie Noord-Holland

Grafische verzorging

Provincie Noord-Holland, MediaProductie

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend

Haarlem, vastgesteld door Provinciale Staten van Noord-Holland op 29 juni 2015